

**Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка**

**Факультет іноземних мов
Кафедра теорії і практики перекладу**

**Кваліфікаційна робота
«СТИЛІСТИЧНІ ТА ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ
ПРОТОКОЛЬНИХ ПРОМОВ У РІЗНИХ КУЛЬТУРНИХ
КОНТЕКСТАХ»**

**Спеціальність 035 Філологія
Освітня програма «Англійсько-український переклад»**

Здобувача другого (магістерського)
рівня вищої освіти
Гільтай Катерини Олегівни

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:
кандидат філософських наук, доцент
Кравець Світлана Володимирівна

РЕЦЕНЗЕНТ:
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри романо-германської
філології Ольга Пежинська

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОТОКОЛЬНИХ ПРОМОВ	7
1.1. Поняття протокольної промови та її жанрові особливості	7
1.2. Класифікація протокольних промов у міжнародній комунікації	12
1.3. Культурні контексти та їх вплив на структуру і зміст протокольних промов.....	17
РОЗДІЛ 2. СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПРОТОКОЛЬНИХ ПРОМОВ	23
2.1. Стилiстичнi характеристики протокольних промов у рiзних культурах	23
2.2. Стилiстичнi трансформацiї при перекладi протокольних промов.....	31
2.3. Вiдтворення стилiстичних фiгур i риторичних прийомiв при перекладi	38
РОЗДІЛ 3. ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПРОТОКОЛЬНИХ ПРОМОВ	44
3.1. Термiнологiя та клiшованi вирази у протокольних промовах	44
3.2. Проблеми перекладу культурно-специфiчної лексики	50
3.3. Лексичнi трансформацiї при перекладi протокольних промов	59
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена зростаючим значенням міжкультурної комунікації у сучасному глобалізованому світі, де офіційні зустрічі, дипломатичні заходи, міжнародні конференції та переговори стали невід'ємною складовою політичного, економічного та культурного життя. Протокольні промови відіграють ключову роль у налагодженні міжнародних відносин, адже саме через них офіційні особи передають важливу інформацію, демонструють повагу до партнерів, формулюють політичні позиції та закладають тон для подальшої співпраці. Переклад таких промов вимагає не лише високого рівня володіння мовами, а й глибокого розуміння культурних норм, етикету, соціальних та політичних контекстів, що впливають на зміст і форму висловлювань. Помилки або недоречності у перекладі можуть призвести до комунікативних збоїв, неправильного тлумачення намірів мовця або навіть дипломатичних непорозумінь, що підкреслює важливість професійного, точного й водночас чутливого до контексту підходу до перекладу.

Окрему складність становить відтворення стилістичних засобів, притаманних офіційно-протокольному стилю, таких як формули ввічливості, усталені мовні звороти, риторичні засоби та специфічна лексика, що часто має чітке функціональне навантаження. У межах різних культур ці елементи можуть істотно відрізнятися: наприклад, англomовні протокольні промови тяжіють до лаконічності та структурної чіткості, тоді як промови у деяких східних культурах можуть бути більш витіюватими, з високим рівнем метафоричності або апеляцією до історичних традицій. У такому контексті постає потреба у глибокому аналізі особливостей перекладу, який враховує не лише мовні, але й соціокультурні чинники. Дослідження перекладацьких стратегій, застосованих при відтворенні офіційного дискурсу в іншомовному та іншокультурному середовищі, дозволяє виявити ефективні моделі адаптації

тексту до очікувань цільової аудиторії, зберігаючи при цьому змістову точність, етикетну коректність та іміджеву складову промови.

У той час як специфіка протокольної комунікації вимагає від перекладача глибокого розуміння тонкощів стилю, мовного етикету, прецедентних імен, алузій та інших елементів, що можуть мати різне смислове навантаження залежно від культурного контексту. Отже, дослідження у цій сфері не лише сприятиме підвищенню якості перекладацької діяльності, а й зможе внести свій внесок у розвиток міжкультурної компетентності фахівців, що працюють у сфері міжнародних комунікацій, політики, дипломатії та публічних виступів.

Об'єкт дослідження – процес перекладу протокольних промов у міжкультурній комунікації.

Предмет дослідження – стилістичні та лексичні особливості перекладу протокольних промов у різних культурних контекстах.

Мета дослідження – виявити та охарактеризувати стилістичні й лексичні особливості перекладу протокольних промов з урахуванням культурних відмінностей, а також визначити ефективні перекладацькі стратегії, що забезпечують адекватну міжкультурну передачу офіційного дискурсу.

Завдання дослідження:

- проаналізувати теоретичні засади поняття протокольної промови та її жанрової специфіки в контексті міжнародної комунікації;
- дослідити стилістичні характеристики протокового дискурсу в різних культурах та виявити основні стилістичні трансформації під час перекладу;
- проаналізувати труднощі перекладу культурно маркованої лексики та лексичні трансформації, що використовуються перекладачами;
- розробити рекомендації щодо забезпечення адекватності та еквівалентності перекладу протокольних промов з урахуванням міжкультурної специфіки.

Наукова новизна дослідження полягає в комплексному підході до аналізу стилістичних і лексичних особливостей перекладу протокольних промов у різних культурних контекстах, що досі залишалося недостатньо

вивченим у вітчизняній перекладознавчій науці. У роботі вперше систематизовано стилістичні засоби, що найчастіше використовуються в протокольному дискурсі, а також описано механізми їхньої передачі в іншомовному культурному середовищі. Виявлено характерні особливості перекладацьких трансформацій, обумовлених не лише мовними, а й соціокультурними чинниками, що відкриває нові перспективи для дослідження міжкультурної комунікації. Також уперше акцентовано увагу на способах адаптації культурно специфічної лексики та клішованих мовних формул із урахуванням соціолінгвістичних особливостей мови-реципієнта.

Методи дослідження:

- порівняльний аналіз автентичних текстів протокольних промов у різних мовах (зокрема англійській та українській);
- контрастивний аналіз перекладів,
- описовий метод.

Матеріал дослідження. Матеріалом дослідження стали автентичні англомовні протокольні промови, виголошені провідними політичними та дипломатичними діячами світу, що відображають різні типи сучасного дипломатичного дискурсу – традиційний, публічний та тематичний. До аналізу залучено такі тексти: Address by the President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Mirziyoyev at the 78th session of the UN General Assembly [47]; António Guterres. Secretary General UN. The secretary-general - address to the general assembly [48]; Donald Trump's inaugural speech (full text). 2025. Top News [49]; On the Day of Defenders of Ukraine, we thank our brave, courageous, and fearless defenders for our mere ability to live on our land [50]; PM speech at the UN General Assembly: 22 September 2021. Prime Minister Boris Johnson's speech at the 76th Session of the UN General Assembly [51]; President Barack Obama's inaugural address [52]; President-elect Joe Biden's victory speech [53]; Remarks by President Biden and President Sauli Niinistö of the Republic of Finland in Joint Press Conference | Helsinki, Finland [54]; Secretary-General's remarks to the Security Council - on Ukraine [bilingual, as delivered; scroll down for All-English

and All-French] [55]; Speech by Acting President of the Government at United Nations General Assembly [56]; Speech by the President of Ukraine at the General Debate of the 77th session of the UN General Assembly. President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy [57]; Statement by the President on the Paris Climate Agreement [58]; U.S. MISSION CHINA. Remarks by President Biden, Prime Minister of Australia, and Prime Minister of the UK on the AUKUS Partnership [59]; Ukraine will fight for its own interests and for the fair interests of every free nation – address by President Volodymyr Zelenskyy [60].

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОТОКОЛЬНИХ ПРОМОВ

1.1. Поняття протокольної промови та її жанрові особливості

У системі офіційного спілкування, зокрема державного та дипломатичного, важливе місце посідають протокольні промови – публічні виступи, що супроводжують офіційні церемонії, міжнародні зустрічі, державні візити, ювілейні події. Такі промови є не лише засобом передачі інформації, але й виявом поваги, дипломатичного такту та державного престижу. Їхній зміст і форма визначаються традиціями дипломатичного протоколу, національними звичаями, культурними особливостями та нормативними актами, які встановлюють правила проведення офіційних заходів [23, с. 1-13].

В українському контексті поняття протокольної промови та її жанрових ознак тісно пов'язане з державною системою протоколу та церемоніалу, що регламентує офіційні виступи осіб, які представляють державу. Саме нормативно-правова база України створює підґрунтя для розуміння структури, змісту та вимог до протокольних промов як важливої складової державного етикету [8, с. 172-176].

Поняття протокольної промови та її реалізація у державній практиці регулюються низкою нормативно-правових актів, що визначають правила державного протоколу, церемоніалу й офіційної комунікації [15, с. 79-83]:

1. Указ Президента України № 98/2010 «Про внесення змін до Положення про Державний Протокол та Церемоніал України» від 3 лютого 2010 року [34]

Цей документ уточнює порядок проведення державних візитів і церемоній, деталізує послідовність офіційних дій, серед яких важливим елементом є виголошення промов. Зокрема, оновлене Положення визначає

порядок покладання вінків, виступів під час офіційних прийомів, пресконференцій, зустрічей у резиденціях глав держав. Таким чином, промова закріплюється як обов'язковий елемент церемоніалу, що має відображати зміст міжнародних відносин і традиції ввічливості між державами.

2. Постанова Кабінету Міністрів країни від 1995 «Про забезпечення проведення протокольних заходів на найвищому державному рівні» [35]

Цією постановою регламентовано діяльність структур, відповідальних за підготовку протокольних заходів. У документі наголошено, що промови мають готуватися відповідно до норм дипломатичного протоколу, з урахуванням національних традицій і вимог міжнародного етикету. Такий підхід визначає не лише формальні параметри виступу (мова, тривалість, формат), а й його змістову складову – дотримання тактовності, позитивної риторики, уникнення політичних конфліктних тем.

3. Конвенція про привілеї та імунітети ООН (1946 р.) [21]

Цей міжнародний документ не регулює безпосередньо державний протокол, проте створює основу для дипломатичного спілкування і форм протокольної взаємодії. У межах міжнародних зустрічей, що проводяться під егідою ООН, встановлено стандарти офіційних промов – нейтральність, формальність, повага до суверенітету держав. Українські державні протокольні норми узгоджуються з цими міжнародними засадами.

Основними жанровими ознаками протокольної промови є урочистий характер і формальний стиль, структурна завершеність (вступ – основна частина – висновок), символічна риторика, відсутність оцінкових суджень і конфліктних тем, що відповідає нормам нейтральності державного протоколу [17, с. 34]. Також її жанрові особливості – офіційність, урочистість, формальність, символічність і точність – забезпечують стабільність та передбачуваність міжнародного спілкування [20, с. 65].

Протокольна промова є особливим жанром публічного дискурсу, що функціонує в межах державного протоколу та церемоніалу. Вона має чітко визначені нормативні рамки, регламентовані державними актами України –

насамперед Указом Президента про Державний Протокол та Церемоніал України і пов'язаними з ним документами.

Як зазначає Р. Якобсон, будь-який мовленнєвий акт має структурні компоненти: адресанта, адресата, тему, канал зв'язку, код і контекст. У протокольній промові ці елементи строго регламентовані – кожна фраза має не лише зміст, а й етикетну функцію.

Приклади з виступів у Раді Безпеки ООН [8, с. 172-176]:

1. «I would like to thank all Council colleagues for coming together in this constructive way».
2. «We are very grateful to our good friends from Germany, with whom we have worked so closely on this resolution».
3. «I warmly congratulate him and extend to him the friendship of the Peruvian delegation».

Такі формули демонструють емоційно стриману, але позитивну тональність, характерну для протокольного дискурсу. У сучасній дипломатії помітна тенденція до більшої персоналізації – замість формального “Sir” частіше вживаються «Mr.», «Ms.», «friend», або ім'я співрозмовника, що підкреслює не лише етикет, а й людяність міжнародного спілкування [26, с. 97-100].

Цікаво, що навіть у межах однієї культурної традиції існують стилістичні варіанти протокольних промов, які залежать від тематики. Наприклад, офіційна промова з нагоди відкриття університетської конференції буде значно стриманішою, ніж вітальне слово на святкуванні ювілею дипломатичних відносин між двома державами [6, с. 25]. У першому випадку доречно підкреслити наукову значущість заходу, міжнародне співробітництво, подяку організаторам: «Висловлюю щиру подяку організаторам за можливість обговорити ключові питання сучасної науки у такому високопрофесійному колі». У другому – звертаються до історії, емоційної символіки, культурної спадщини [12, с. 41].

Окрім мовних засобів, велике значення має і невербальна частина промови – зовнішній вигляд промовця, манери, інтонація, темп мовлення, жести. У протокольному контексті недопустима емоційна розкутість або надмірна жестикуляція, які можуть трактуватися як несерйозність або неповага.

Розглядаючи жанрові особливості протокольних промов, варто звернути увагу на їхню чітку структуру, яка часто включає такі компоненти, як вступна частина, основна частина та завершення. Вступна частина, як правило, містить звернення до присутніх, що відображає повагу до аудиторії та підкреслює важливість події. Наприклад, у промові на дипломатичному прийомі це може бути: «Шановні колеги, дорогі друзі, я радий вітати вас у цей знаменний день...». Такий вступ налаштовує слухачів на сприйняття позитивної інформації, створюючи атмосферу доброзичливості [13, с. 117].

Основна частина протокольної промови спрямована на передачу ключового повідомлення, яке залежить від типу заходу. У ділових зустрічах це може бути висвітлення результатів співпраці, підкреслення стратегічного значення партнерства або ознайомлення з новими планами. Наприклад, у виступі на міжнародній конференції представник держави може заявити: «Ми твердо переконані, що розвиток спільних наукових проєктів сприятиме інноваційному прогресу та зміцненню дружніх відносин між нашими країнами». Тут важливо уникати надмірної деталізації, яка не властива протокольному жанру, та зосередитися на загальних, позитивно забарвлених формулюваннях [2, с. 7-18].

Завершальна частина промови має підсумковий характер і містить вираження надії на подальшу співпрацю, побажання успіху, подяку аудиторії. Наприклад: «Сподіваюсь, що наші спільні зусилля принесуть плідні результати, а цей захід стане початком нової ери взаєморозуміння». Такий висновок формує у слухачів відчуття завершеності та оптимізму [36].

Важливим жанровим аспектом є відсутність особистісної експресії, яка вживається у звичайних промовах. Протокольні виступи прагнуть до

нейтральності, тому уникання емоційних оцінок або суб'єктивних суджень є обов'язковим. Наприклад, замість висловів на кшталт «Я вважаю, що...» у протокольних промовах використовують безособові конструкції: «Вважається за необхідне...» або «Прийнято рішення...». Це дозволяє зберігати офіційний тон і підкреслювати колективний характер позиції [42, с. 39].

Щодо стилістичних засобів, у протокольних промовах поширене використання паралелізмів, повторів і риторичних питань, які підсилюють вплив тексту на аудиторію. Наприклад, повтори таких висловів, як «Ми прагнемо миру, ми прагнемо співпраці, ми прагнемо розвитку» створюють ефект переконливості та ритмічності. Паралелізми допомагають структуровано донести основні ідеї, а риторичні питання залучають слухачів до рефлексії [11].

Варто також відзначити роль ввічливості та дипломатичної коректності як важливих комунікативних принципів протокольних промов. Навіть під час висловлення гострих політичних позицій промовець повинен залишатися тактовним і уникати конфронтації, застосовуючи м'які форми вираження критики. Наприклад, замість прямого звинувачення використовуються евфемізми: «Існують певні розбіжності, які потребують подальшого обговорення і взаєморозуміння». Це допомагає зберегти дипломатичний баланс і підтримувати конструктивний діалог [29, с. 26].

Під час підготовки протокольної промови значну увагу приділяють мовній правильності та етикету. Наприклад, у промові представника ООН обов'язково дотримуються вимог стандартної мови, відсутності помилок, логічної послідовності викладу. Крім того, важливо уникати надмірної тривалості промови, оскільки це може викликати втому аудиторії і знизити ефективність комунікації [37].

У рамках дослідження протокольних промов доцільно спиратися на функціонально-прагматичний підхід до перекладу, оскільки саме цей підхід дозволяє оцінити текст не лише з погляду формальної точності, а насамперед щодо виконання ним певної комунікативної функції. У межах функціональних

теорій перекладу (К. Райс, Г. Фермеєр, Х. Норд) текст розглядається як інструмент впливу на аудиторію, а його переклад повинен забезпечувати збереження або адаптацію цього впливу відповідно до норм культури-реципієнта [17, с. 37].

Отже, протокольна промова – це багаторівневе комунікативне явище, що функціонує на перетині мовних, культурних, соціальних та дипломатичних норм. Її жанрові ознаки – формалізованість, етикетність, чітка структура, репрезентативність і предсказуваність мовних форм – роблять її особливим жанром, який вимагає як глибоких мовних знань, так і високої міжкультурної компетенції.

1.2. Класифікація протокольних промов у міжнародній комунікації

Класифікація протокольних промов у міжнародній комунікації ґрунтується на функціональних особливостях офіційного мовлення, яке покликане забезпечувати дипломатичний етикет, підтримувати конструктивний тон взаємодії та регламентувати хід міжнародних заходів. Протокольні промови вирізняються чіткою структурою, передбачуваними мовними формулами та високим рівнем стандартизації, що дозволяє мінімізувати непорозуміння та підкреслити повагу між сторонами [24, с. 25].

О. В. Пономаренко виділяє сучасну класифікацію протокольних промов у дипломатичному дискурсі, яка ґрунтується не лише на формальних ознаках (меті, структурі, адресаті), а й на змістових і тематичних сферах, що відображають актуальні виклики світового суспільства [32, с. 243-248]:

1. Традиційні протокольні промови

Цей тип охоплює виступи під час офіційних зустрічей, підписань міжнародних угод, державних візитів, урочистих прийомів. Такі тексти характеризуються стриманістю, формальною етикетністю, чіткою структурою

й повторюваними формулами ввічливості. Мета – підкреслити взаємну повагу, партнерство та стабільність міжнародних відносин.

Приклад (англійською): «It's an honor – honor to be here to welcome Prime Minister Albanese and Prime Minister Sunak. And it's my honor to welcome you both to the United States» [59].

Переклад українською: «Для мене честь – честь бути тут, щоб привітати прем'єр-міністра Албанеза та прем'єр-міністра Сунака. І для мене честь вітати вас обох у Сполучених Штатах» [59].

(Remarks by President Joe Biden, Prime Minister Anthony Albanese of Australia, and Prime Minister Rishi Sunak of the United Kingdom on the AUKUS Partnership, 2023)

Цей приклад демонструє класичний стиль стриманого офіційного привітання, який підкреслює взаємну повагу та дипломатичний протокол, з чітким повторенням формули ввічливості «It's an honor». Переклад зберігає цей формальний тон та структуру, що сприяє передачі атмосфері взаємної пошани у міжнародній комунікації.

2. Публічні дипломатичні промови

Поява феномену публічної дипломатії зумовила формування промов, орієнтованих не лише на офіційних представників, а й на широку аудиторію. Такі звернення формують позитивний імідж держави, демонструють її гуманістичні цінності й сприяють зміцненню міжнародного діалогу через медіа та соціальні мережі.

Приклад (англійською): «Ukraine will fight for its own interests and for the fair interests of every free nation. Because when we can defend ourselves, it strengthens everyone else in the world» [60].

Переклад українською: «Україна боротиметься за власні інтереси та за справедливі інтереси кожної вільної нації. Бо коли ми можемо захищати себе, це зміцнює всіх інших у світі» [60].

(Address by President Volodymyr Zelenskyy, 2023)

У цій промові чітко простежується публічна дипломатія, яка не лише доносить офіційну позицію, а й мобілізує міжнародну підтримку через емоційно заряджені твердження. Переклад зберігає потужність меседжу та гуманістичний акцент, що важливо для формування позитивного іміджу країни.

Публічний дипломатичний дискурс активно використовує цифрові канали – соцмережі, онлайн-трансляції, короткі відеозвернення. У результаті з’явилися нові жанрові форми: електронна заява, онлайн-промова, твіт-звернення (твіпломатія).

Приклад (твіт-промови): «We thank our brave, courageous, and fearless defenders for our mere ability to live on our land» [50].

Переклад українською: «Ми дякуємо нашим хоробрим, відважним і безстрашним захисникам за можливість жити на нашій землі» [50].

(Tweet by the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, 2023)

Цей приклад ілюструє нову жанрову форму – коротке звернення у соцмережах, яке поєднує офіційний патріотичний зміст із максимальною лаконічністю і емоційністю; переклад точно відтворює цей стиль, що забезпечує ефективне комунікаційне звернення до широкої аудиторії.

3. Тематичні (спеціалізовані) протокольні промови

Унаслідок глобальних викликів протокольна дипломатія розвинулася у сфері тематичних звернень, які концентруються на конкретних проблемах сучасного світу.

1) Медичний дипломатичний дискурс.

Формується навколо тем міжнародного співробітництва у сфері охорони здоров’я, вакцинації, гуманітарної допомоги.

Приклад: «In fact, strong national leadership would be to fully commit to vaccine equity and global solidarity, which would save lives and slow variants down». – Tedros Adhanom Ghebreyesus, Director-General World Health Organization, 18 August 2021 [61].

Переклад українською: «Насправді, сильне національне керівництво полягає у повній відданості рівності у доступі до вакцин і глобальній солідарності, що врятує життя і уповільнить поширення варіантів» [61].

Текст має чітку, раціональну структуру і спрямований на співпрацю у сфері здоров'я, що важливо для міжнародної кооперації; переклад передає офіційну мову, акцентуючи на гуманістичній складовій, що є ключовою у медичній дипломатії.

2) Військовий (мілітарний) дипломатичний дискурс.

Спрямований на обговорення питань миру, безпеки та справедливості.

Приклад: «The U.S. and our Allies and partners said a resounding, loud ‘yes.’ Yes, we’ll step up. Yes, we’ll stand together. And, yes, we’ll keep working toward a stronger, safer, and more secure world» [54].

Переклад українською: «Сполучені Штати та наші союзники і партнери одноголосно сказали «так». Так, ми докладемо зусиль. Так, ми стоятимемо разом. І так, ми продовжуватимемо працювати заради сильнішого, безпечнішого і більш захищеного світу» [54].

(Remarks by President Joe Biden in Helsinki, 2023)

Цей текст демонструє єдність і рішучість у військовій співпраці, використовуючи повтори для підсилення меседжу; переклад успішно зберігає емоційну інтенсивність і офіційний характер, що є важливим у контексті безпекової дипломатії.

3) Екологічний дипломатичний дискурс.

Зосереджений на кліматичних питаннях, енергетичній безпеці та сталому розвитку.

Приклад: «Moreover, this agreement sends a powerful signal that the world is firmly committed to a low-carbon future ... this agreement represents the best chance we’ve had to save the one planet that we’ve got». – Barack Obama, Statement on the Paris Agreement, 12 December 2015 [58].

Переклад українською: «Більше того, ця угода посиляє потужний сигнал, що світ твердо налаштований на майбутнє з низьким рівнем викидів

вуглецю ... ця угода є найкращим шансом, який ми мали, щоб врятувати нашу єдину планету» [58].

Текст фокусується на глобальному зобов'язанні і спільній відповідальності, використовуючи переконливу риторичну; переклад відтворює офіційний стиль і наголошує на нагальності проблеми, що підсилює дипломатичний вплив звернення.

У сучасній дипломатичній практиці виділяють такі основні категорії протокольних промов: вітальні, прощальні, промови-звернення, виступи на честь, промови відкриття і закриття заходів, а також промови-презентації та виступи, спрямовані на досягнення певних політичних або культурних цілей [41, с. 108].

Вітальні промови створюють позитивний настрій і виражають повагу до учасників події через традиційні форми привітання і подяки. Прощальні промови підсумовують результати зустрічі, висловлюють надії на подальшу співпрацю і уникають критики. Промови-звернення офіційно доносять позицію країни з важливих питань, мають формальний і беземоційний характер. Промови відкриття та закриття міжнародних форумів задають тон заходу, визначаючи ключові теми та цілі події. Виступи-презентації представляють проекти чи ініціативи, апелюючи до зацікавленості аудиторії через динамічний і переконливий стиль.

У міжнародній комунікації також можна виділити промови, що супроводжують підписання угод або договорів, які мають офіційний і церемоніальний характер. Вони містять вітальні слова, підкреслення важливості події і позитивних очікувань щодо подальшої співпраці. Цей тип промов підкреслює символічну вагу моменту і формує сприятливий імідж учасників угоди.

Крім жанрової, існує і функціональна класифікація протокольних промов. Залежно від функції, яку виконує промова, її поділяють на інформаційні, переконливі, експресивні, імпресивні та ритуальні. Інформаційні промови мають на меті донести важливі відомості або звіти про

діяльність, переконливі спрямовані на формування певної позиції або мотивації аудиторії, а експресивні виражають емоції, хоча і в поміркованій формі. Імпресивні промови створюють певний образ або імідж держави чи організації, а ритуальні мають на меті дотримання традицій і церемоній [18, с. 39].

Таким чином, класифікація протокольних промов у міжнародній комунікації відображає їх різноманітність і складність, що зумовлено різними цілями, форматами, аудиторією та культурними особливостями. Розуміння цих класифікацій допомагає більш ефективно готувати та перекладати протокольні промови, що є невід'ємною частиною дипломатичної практики та міжнародного співробітництва. Якщо потрібно, можу допомогти з прикладами конкретних промов або розкрити подальші особливості їх перекладу.

1.3. Культурні контексти та їх вплив на структуру і зміст протокольних промов

Культурний контекст є одним із ключових чинників, що визначає особливості структури, змісту та стилю протокольних промов. Він формує мовленнєву поведінку промовця, вибір лексичних засобів, інтонаційні моделі та способи звернення до аудиторії. У кожній культурі існують свої традиції ведення офіційного мовлення, усталені норми етикету та комунікативні очікування, які визначають, якою має бути офіційна промова в межах протоколу. Відповідно, протокольна промова не лише передає офіційну інформацію, а й відображає культурні та ціннісні орієнтири суспільства, у якому вона виголошується [7, с. 1-23].

У межах різних культур протокольні промови можуть відрізнятися ступенем офіційності, емоційності, прямоти чи опосередкованості висловлювання. У деяких культурних середовищах прийнято демонструвати відкритість, доброзичливість та емоційну залученість, тоді як в інших

переважає традиція стриманості, об'єктивності та дотримання суворої формальної структури.

Структура протокольної промови також підпорядковується культурним нормам. У деяких культурах значна увага приділяється ритуальним елементам, символічним формам звернення, чіткій послідовності етапів виступу. В інших суспільствах структура може бути більш гнучкою, орієнтованою на діалогічність або персональне звернення до слухачів [10, с. 34].

Національно-культурна специфіка мовлення є предметом вивчення психології, культурології та лінгвістики, однак більшість досліджень мають фрагментарний характер. Концепт мовної особистості дозволяє розглядати мовлення як прояв індивідуальних і колективних норм комунікації, що формуються в певному соціокультурному середовищі [33, с. 164-169].

Визначальним чинником формування мовної поведінки виступає етнічність, яка охоплює сукупність культурних цінностей, поведінкових стереотипів і відчуття належності до певного народу. Етнічна ідентичність зумовлює сприйняття світу, визначає систему цінностей і впливає на комунікативні норми. Як складова антропоцентричної парадигми, етнічність тісно пов'язана з культурою, расою та гендером [9, с. 59-64].

Професійна мовна особистість політика є носієм національно-культурних особливостей і ціннісних орієнтирів своєї держави. Її мовлення демонструє систему жанрових і комунікативних компетенцій, що відображають культурний код нації. Наприклад, у промовах афроамериканських політиків (Б. Обама, М. Барнс, Д. Страттон) домінують теми рівності, історичної пам'яті та духовної спадковості, виражені через метафори на кшталт «standing on the shoulders of giants» або «tearing down the walls between races». Такі образи підкреслюють вплив етнокультурного досвіду на зміст і структуру публічних виступів [33, с. 164-169].

За визначенням дослідників, політична промова є інформативно-персуазивним текстом, тобто має не лише передавати інформацію, а й

переконувати аудиторію. Вона може мати різні типи – парламентські, передвиборчі, партійні, дипломатичні чи вітальні, – однак усі вони відображають культурні й ціннісні орієнтири суспільства, у якому виголошуються [28, с. 66-69].

Культурний контекст визначає ритуальність і риторичність промови: у західній політичній культурі (зокрема американській) типовим є поєднання офіційності з елементами особистої щирості та звернення до національних цінностей. Такі промови зазвичай мають сталу композицію [14, с. 28-30]:

1. Вступ із подякою та зверненням до народу – «Hello, my fellow Americans!» (Joe Biden), «My fellow citizens!» (Barack Obama) [52; 53] – передаються в українському перекладі як «Вітаю вас, мої співвітчизники!», «Мої дорогі громадяни!», що відтворює офіційно-дружній тон і традиційну для протокольних промов форму звертання. У композиції перекладу цей елемент стабільно виконує функцію встановлення контакту з аудиторією та створює урочистий початок промови.

2. Основну частину з акцентом на позитивних цінностях – слова hope, faith, victory, unity, freedom, courage підкреслюють емоційний оптимізм і прагнення єдності [51; 52] – які в перекладі передаються як «надія», «віра», «перемога», «єдність», «свобода», «мужність». Ці лексеми формують емоційно піднесений тон та підкреслюють спільні ціннісні орієнтири. У композиційній структурі перекладу основна частина виконує функцію аргументації й мотивації, де ключові позитивні концепти зберігаються як смислові домінанти.

3. Завершення з релігійним або патріотичним побажанням – «God bless you and God bless the United States of America!» (Barack Obama), «May God bless America and may God protect our church!» (Joe Biden) [52; 53] – традиційно перекладаються як «Нехай Бог благословить вас і Сполучені Штати Америки!», «Нехай Бог благословить Америку і оберігає нашу церкву!». У перекладі ця частина стабільно завершує промову урочистим побажанням,

зберігаючи релігійні та патріотичні формули, властиві політичному дискурсу США, та формує чітко впізнаване протокольне завершення.

Такі лексичні та стилістичні елементи відображають культурну норму американського політичного дискурсу, де віра, національна гордість і позитивна риторика виступають засобом об'єднання громадян. У європейських або азійських культурах політична промова, навпаки, може мати більш формальний, стриманий характер і менше апелювати до релігійних мотивів чи емоційних звернень [22, с. 58].

У західних культурах, зокрема у країнах Європи і Північної Америки, протокольні промови часто мають більш прямий і конкретний характер. Структура таких промов зазвичай чітка і логічно впорядкована, з акцентом на зміст і результати співпраці. Тут менше уваги приділяється ритуальним формулами ввічливості, а більше – вираженню власної позиції, аргументації і закликам до дії. Наприклад, виступи лідерів США часто відзначаються чіткими меседжами і прагненням досягти конкретних домовленостей, що відображає прагматичний підхід і цінність індивідуалізму в цій культурі.

Культурні контексти впливають на невербальні елементи протокольних промов. Наприклад, у країнах Латинської Америки важливою є інтонація, жести та міміка, які супроводжують промову і підсилюють емоційний ефект, тоді як у скандинавських країнах офіційні виступи зазвичай відзначаються стриманістю і мінімумом експресії, що відповідає культурі стриманості та рівності. Ці відмінності у невербальних кодах можуть впливати на сприйняття промов і потребують врахування у процесі перекладу, аби передати не лише зміст, а й стилістичну атмосферу оригіналу [16, с. 32].

Оскільки дослідження аналізує промови в різних культурних контекстах, логічно застосувати усталену теоретичну рамку. Однією з найвпливовіших типологій є модель культурних вимірів Гофстеде, яка дозволяє здійснити порівняльний аналіз на основі структурованих критеріїв та продемонструвати, як культурні параметри визначають риторику, стиль і прагматичні особливості протокольних промов у різних країнах.

Нижче подана табл. 1.1 з показаним впливом культурних вимірів на протокольні промови за порівняльною схемою Гофстеде [14, с. 28-30].

Таблиця 1.1

**Вплив культурних вимірів на протокольні промови за порівняльною
схемою Гофстеде**

Культурний вимір (Гофстеде)	США (високий індивідуалізм, низька дистанція влади)	Східна Азія (високий колективізм, висока дистанція влади)
Індивідуалізм / колективізм	Акцент на «I-statements», особистій відповідальності, ролі лідера, прямому зверненні до народу. Підкреслення індивідуальних цінностей та особистої позиції.	Наголос на групових цінностях, єдності, гармонії, збереженні колективної стабільності. Замість «I» переважає «we».
Дистанція влади	Низька: промови менш формальні, промовець позиціонує себе як рівного громадянам; можливі елементи неформальності.	Висока: ритуальність, ієрархічні формули ввічливості, підкреслення статусу та поваги.
Уникнення невизначеності	Низьке: прямота, конкретність, чіткі політичні меседжі, мінімальна ритуальність.	Високе: обережність у висловлюваннях, непрямість, уникання конфронтацій, орієнтація на стабільність.
Маскулінність / фемінінність	Висока маскулінність: апеляція до сили, успіху, досягнень, «great nation», «victory», «courage».	Більш фемінний або змішаний характер: гармонія, компроміс, соціальна рівновага, збереження взаємної поваги.
Довгострокова / короткострокова орієнтація	Короткострокова: фокус на актуальних політичних подіях, негайних цілях, швидких результатах.	Довгострокова: апеляції до традицій, історії, спадковості, перспективи майбутніх поколінь.
Поблажливість / стриманість	Поблажливість: емоційність, оптимізм, віра у прогрес, релігійні або патріотичні побажання.	Стриманість: поміркований емоційний тон, контрольованість, мінімум експресії.

Порівняння за моделлю Гофстеде дозволяє систематизувати вплив культурних вимірів на формування структури та стилю протокольних промов, усуваючи хаотичність окремих прикладів і забезпечуючи цілісний підхід до аналізу. На відміну від попередньої інтерпретації, де відмінності між культурами описувалися загально («Захід – Схід», «США – Європа»), порівняльна рамка Гофстеде чітко показує, як конкретні культурні параметри детермінують характер комунікативної поведінки політиків.

Зокрема, високий рівень індивідуалізму та низька дистанція влади у США зумовлюють використання прямої, впевненої, часто емоційної риторики, орієнтованої на особистий вплив лідера. Натомість у країнах Східної Азії домінують колективізм, ритуальність і повага до ієрархії, що відображається у стриманому стилі, посиленіх формулах ввічливості та непрямій манері викладу змісту. Таким чином, культурні виміри виступають не лише аналітичним інструментом, а й ключем до пояснення жанрових і риторичних особливостей протокольних промов у різних країнах.

Як результат, використання системної моделі Гофстеде забезпечує логічне обґрунтування впливу культурних чинників, дозволяє уникнути узагальнень і демонструє можливість чіткого міжкультурного аналізу, на який і має спиратись дослідження з порівняльної риторики та перекладознавства.

РОЗДІЛ 2.

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПРОТОКОЛЬНИХ ПРОМОВ

2.1. Стилiстичнi характеристики протокольних промов у рiзних культурах

Протокольна промова – це офіційний вид публічного виступу, який має чітко визначену структуру, етикетну форму та дипломатичний тон. Такі виступи вимовляються у присутності високопосадовців, представників держав або міжнародних організацій і мають на меті не лише інформувати, а й формувати політичні, моральні та культурні орієнтири міжнародної спільноти [30, с. 29].

Стилiстичнi характеристики протокольних промов у рiзних культурах вiдображають глибоко вкорiненi традицiї, соцiальнi норми, мовнi звички та риторичнi очiкування конкретного суспiльства. Протокольна промова, як особливий жанр офіційного мовлення, підпорядковується суворим нормам етикету, і в кожній культурі ці норми реалізуються по-різному як на лексичному, так і на стилістичному рівнях. Основними елементами стилістичної специфіки таких промов є тон, форма звертання, риторичні прийоми, структурні моделі побудови виступу, ступінь емоційності та формальності [1, с. 18].

У країнах англomовного свiту, зокрема у США та Великобританії, стилістика протокольних промов характеризується поєднанням офіційності та помірної емоційності. Промовець часто дотримується логічної структури, послідовності викладу та риторичної виваженості. Розпочинаючи виступ, спікер зазвичай виражає вдячність за запрошення, підкреслює значущість події та намагається налагодити емоційний контакт із аудиторією через влучні метафори, гумористичні ремарки або історичні паралелі. У британському дипломатичному дискурсі переважає стримана, дещо академічна манера

мовлення, де важливу роль відіграють перифрази, еліпси та пасивні конструкції, що підкреслюють об'єктивність і нейтральність.

Цікаво простежити, як стилістика протокольної промови змінюється в залежності від типу події. Наприклад, під час відкриття міжнародної виставки стиль часто є більш урочистим, з акцентом на привітання, спільні досягнення, культурний обмін. Натомість у виступах на офіційних переговорах або підписанні угод мова стає більш формалізованою, юридичною, орієнтованою на точність формулювань і уникнення двозначностей. У цьому контексті слід згадати типову конструкцію англomовної дипломатичної мови: «We reaffirm our commitment to...» – яка виконує функцію підкреслення безперервності політичного наміру без надмірної конкретизації.

Усе зазначене дозволяє зробити висновок, що стилістичні характеристики протокольної промови не є нейтральними або універсальними, а навпаки – вкрай контекстуальними і культурно маркованими. Розуміння цих нюансів – ключ до успішної міжкультурної дипломатії. Від перекладача, радника чи промовця потрібно не лише володіння мовою, а й глибоке знання культурних кодів, здатність вловлювати стильову атмосферу тексту і передавати її засобами іншої мови, не втрачаючи змісту й емоційного впливу. Лише за таких умов протокольна промова виконає свою комунікативну функцію – створити атмосферу поваги, партнерства, довіри та дипломатичної коректності [19, с. 31].

Варто звернути особливу увагу на специфіку метафоричного мислення у різних культурах, яке часто проявляється саме у стилістиці протокольних промов. Наприклад, у промовах англomовних політиків часто використовуються метафори з військової або спортивної сфер: «to fight for justice», «a game-changer», «strategic victory» – подібні вирази акцентують активність, рішучість, динаміку, що відповідає цінностям американської культури, зокрема культу індивідуалізму та дії.

На практиці переклад таких метафор потребує не буквального переносу, а ретельної адаптації до ментальних схем аудиторії. Якщо перекладач не

врахує культурного підґрунтя метафори, вона або залишиться незрозумілою, або буде інтерпретована неправильно. Наприклад, метафора «we must level the playing field» у перекладі на українську без контексту спортивного значення (зрівняти умови гри) може втратити свою ідею справедливості й конкуренції, якщо її перекласти дослівно як «вирівняти ігрове поле».

Іншим прикладом стилістичних особливостей є використання епітетів та звертань. У країнах Латинської Америки та Південної Європи типова експресивна стилістика, де промови часто містять емоційні звернення типу «дорогі друзі», «любі співвітчизники», «з усім серцем дякую вам» — ці мовні засоби підкреслюють теплість, близькість, спільність емоційної ситуації. У більш стриманих англосаксонських або нордичних культурах такі звернення замінюються на нейтральніші «ladies and gentlemen», «honourable guests», або взагалі опускаються — комунікативна стратегія тут полягає у збереженні формального дистанціювання і ділового тону [4, с. 100].

Промова президента України Володимира Зеленського на Генеральній Асамблеї ООН є показовим прикладом сучасного політичного дискурсу з яскраво вираженими протокольними рисами, поєднанням емоційного звернення та офіційного дипломатичного стилю. Її аналіз дозволяє простежити особливості формування стилю української дипломатичної риторики у глобальному культурному контексті.

Стилістичні особливості промови президента України Володимира Зеленського на Генеральній Асамблеї ООН [57]:

1. Офіційно-дипломатичний тон і ритуальні формули звертання

Зеленський починає промову з універсального вітання, характерного для дипломатичного етикету:

«Greetings to all people of the world who value peace and unity between different and equal nations!»

«Вітаю всіх людей світу, які цінують мир і єдність між різними та рівними народами!»

Така форма створює атмосферу міжнародної рівності та пошани, підкреслює належність промовця до спільноти світових лідерів.

Також застосовується типова для офіційного виступу форма послідовного звернення до учасників:

«Dear Mr. President of the General Assembly! Dear Secretary-General of the United Nations! Dear heads of states and governments! Dear journalists! Nations of the world!»

«Шановний пане Президенте Генеральної Асамблеї! Шановний Генеральний секретарю ООН! Шановні глави держав і урядів! Шановні журналісти! Народи світу!»

Повтор слова Dear слугує засобом риторичного підсилення ввічливості – типовою рисою протокольних виступів.

2. Риторичні повтори та паралелізм

Повтори – центральний засіб емоційної та логічної виразності у політичних промовах. Зеленський використовує анафору “The crime was committed...”, щоб наголосити на масштабності злочину:

«The crime was committed against our state borders. The crime was committed against the lives of our people. The crime was committed against the dignity of our women and men».

«Злочин було скоєно проти наших державних кордонів. Злочин було скоєно проти життя нашого народу. Злочин було скоєно проти гідності наших жінок і чоловіків.»

Такий синтаксичний паралелізм – характерна риса англомовної дипломатичної риторики, яка забезпечує логічну чіткість і ритмічність тексту.

3. Морально-ціннісна аргументація та апеляція до універсальних понять

У промові часто вживаються поняття peace, justice, life, freedom, які належать до категорії універсальних цінностей.

«Ukraine wants peace. Europe wants peace. The world wants peace».

«Україна хоче миру. Європа хоче миру. Світ хоче миру.»

Повторювана тріада створює ефект єдності культур і народів у спільному прагненні миру. Це стилістична ознака міжнародної дипломатичної комунікації, орієнтованої на спільні моральні основи.

4. Емоційна виразність і культурна специфіка

Хоча протокольні виступи зазвичай утримуються від емоційних виразів, у промові Зеленського наявна експресивність, зумовлена воєнним контекстом.

«Ask, please, the representatives of Russia why the Russian military are so obsessed with castration».

«Запитайте, будь ласка, представників Росії, чому російські військові так одержимі кастрацією».

Такі фрази виходять за межі типово дипломатичного тону, що відображає культурну адаптацію офіційного стилю до кризової комунікації – явище, властиве промовам лідерів у воєнний час.

5. Композиційна логічність і структурованість

Промова побудована за принципом поступового розгортання логіки: від констатації злочину – до формули миру. Це відповідає структурним вимогам протокольних промов – вступ, основна частина, завершення. У Зеленського ця структура набуває чітких рамок через перелік пунктів:

«There are five preconditions for peace».

«Є п'ять передумов миру».

Далі кожен пункт чітко структурований, що забезпечує логічну завершеність виступу – ще одна ознака протокольної промови.

Промова Президента України на Генеральній Асамблеї ООН поєднує традиційні ознаки протокового дипломатичного виступу – ввічливість, офіційність, структурованість – із культурно зумовленими елементами емоційності, патріотизму й морального заклику. Її стилістичні характеристики демонструють, як сучасна українська політична риторика адаптує класичні норми міжнародного дипломатичного дискурсу до умов глобальної кризи.

У різних культурах протокольні промови можуть варіюватися від стриманої дипломатичної нейтральності (характерної для англо-

американського стилю) до емоційно насиченої риторики опору, як у випадку України, проте спільною рисою залишається дотримання поваги, логічної послідовності й заклику до універсальних людських цінностей.

Промови Генерального секретаря ООН Антоніу Гутерреша традиційно належать до офіційно-ділового стилю міжнародного протоколу. Вони поєднують дипломатичну виваженість, нейтральність формулювань і чітку структурованість. Виступ перед Радою Безпеки ООН щодо війни в Україні є зразком такої риторики: він демонструє універсальні риси дипломатичного дискурсу та водночас відображає культурно-комунікативні особливості західного протокольного мовлення.

У різних культурах протокольні промови відрізняються ступенем емоційності, прямоти, ритуальності та апеляції до цінностей. Якщо, наприклад, українські промови у міжнародних інституціях часто містять елементи національного пафосу, емоційні звернення та акценти на справедливості, то промови представників ООН, зокрема Антоніу Гутерреша, характеризуються об'єктивністю, інституційною стриманістю та глобальним підходом до проблеми [55].

Тема: гуманітарні наслідки війни в Україні, заклик до миру й дотримання міжнародного права.

Тип: протокольна дипломатична промова на засіданні Ради Безпеки ООН.

1. Структурованість і нейтральність.

Промова побудована логічно: вступ – констатація фактів – гуманітарна оцінка – заклики до дій. Вона позбавлена емоційного тиску, натомість сповнена балансом і чіткістю.

«Let me be clear: attacks against civilians and civilian infrastructure are prohibited under international law. They must stop now».

Переклад: Хочу наголосити: напади на цивільних і цивільну інфраструктуру заборонені міжнародним правом. Вони мають припинитися негайно.

Це типова для міжнародного протоколу форма категоричного, але дипломатично коректного висловлення позиції.

2. Використання формул етикету та титулування.

Відкриття промови традиційне для протокольного формату:

«Mr. President, Excellencies...»

Переклад: Пане Президенте, високоповажні представники...

Такий початок задає офіційний тон і демонструє рівність і повагу до всіх членів Ради Безпеки, що є рисою західної дипломатичної культури.

3. Гуманістичний акцент і апеляція до загальнолюдських цінностей.

Гутерреш не стає на бік жодної сторони, але апелює до універсальних принципів ООН – миру, безпеки, гуманності.

«The United Nations remains fully mobilized to continue our life-saving aid to all those in need».

Переклад: Організація Об'єднаних Націй залишається повністю мобілізованою для надання життєво необхідної допомоги всім, хто її потребує.

Тут бачимо стратегічну нейтральність і водночас гуманістичну риторику, притаманну міжнародним виступам.

4. Формули універсального миру – культурна особливість західного протоколу.

«A ceasefire that paves the way for a just, comprehensive and lasting peace».

Переклад: Припинення вогню, яке прокладе шлях до справедливого, всеосяжного й тривалого миру.

У промовах такого типу часто вживаються універсальні категорії («justice», «peace», «dignity», «security»), що не мають політичного забарвлення, але відображають етичні засади західної дипломатії.

5. Багатомовність як символ інтернаціоналізму.

Частина виступу виголошена французькою мовою:

«Nous ne pouvons pas nous permettre de perdre l'élan diplomatique actuel – aussi fragile soit-il».

Переклад: Ми не можемо дозволити собі втратити нинішній, хоч і крихкий, дипломатичний імпульс.

Використання кількох офіційних мов ООН підкреслює інтернаціональний характер протокольної комунікації.

6. Риторичні особливості: поміркованість, повтори, паралелізм.

«To respect and protect civilians. To mitigate the regional and global impact of the conflict. And to uphold the UN Charter».

Переклад: Поважати й захищати цивільних. Пом'якшити регіональний і глобальний вплив конфлікту. І підтримувати Статут ООН.

Використання паралельних конструкцій створює ритмічність і вагомість, що типово для протокольних виступів у міжнародних інституціях.

Промова Антоніу Гутерреша – зразок офіційно-дипломатичного стилю міжнародного протоколу. Вона характеризується:

- нейтральним, об'єктивним тоном;
- формальними зверненнями та ритуальними формулами;
- гуманістичним акцентом замість політичних оцінок;
- використанням міжнародної лексики та паралельних

синтаксичних структур.

На відміну від національно забарвлених промов (як у Володимира Зеленського), риторика Гутерреша є універсальною, побудованою на принципах багатосторонності, рівності та дипломатичної стриманості — що є характерними рисами протокольних промов у західній культурі міжнародних відносин.

Узагальнюючи, варто підкреслити, що стилістичні характеристики протокольних промов – це не просто декоративні елементи мови, а глибоко вкорінені у культурних моделях мислення, уявленнях про владу, суспільство, людину. Вони визначають не лише «як» говориться, а й «що» говориться, і навіть – що сприймається як прийнятне, коректне, бажане у комунікації. Для перекладача або укладача промов ці знання є не лише теоретичним багажем, а й практичним інструментом, без якого неможливо досягти ефективної

міжнародної комунікації, особливо у чутливому жанрі протокового мовлення [3, с. 80].

2.2. Стилiстичнi трансформацiї при перекладi протоковлних промов

Протоковлнi промови належать до офiцiйно-дiлового стилю дипломатичного дискурсу, але мають власну структурну, комунiкативну та стилiстичну специфiку. Вони поєднують риси полiтичної, публiцистичної та дипломатичної мови, адже мають одночасно iнформувати, переконувати i надихати слухачiв. З огляду на це, переклад таких промов потребує не лише точностi змiсту, а й збереження комунiкативного ефекту, риторичної сили та культурної релевантностi.

Промова Генерального секретаря ООН Антонiу Гутерреша пiд час вiдкриття 77-ї сесiї Генеральної Асамблеї (20 вересня 2022 року) є зразком високого дипломатичного красномовства, у якому поєднано логiчность аргументацiї, емоцiйну наснаженiсть та морально-етичний пафос. Саме ця промова дає змогу проаналiзувати, як при перекладi англiйського оригiналу на українську мову вiдбуваються стилiстичнi трансформацiї, необхіднi для адаптацiї висловлювань до мовних i культурних норм українського офiцiйного дискурсу.

Аналiз стилiстичних трансформацiй [48]:

1. Збереження пафосу та емоцiйної експресiї

В оригiналi промови Гутерреш активно використовує короткi речення, анафору (повтор початку фрази) та паралельнi конструкцiї для створення ритмiчностi й пiдсилення емоцiйного впливу:

«Our world is in big trouble.

Divides are growing deeper.

Inequalities are growing wider.

Challenges are spreading farther».

Переклад українською вимагає трансформації синтаксису з урахуванням ритму української мови, водночас зберігаючи драматизм та емоційний наголос:

«Наш світ у великій небезпеці.

Поділи стають глибшими.

Нерівність – ширшою.

Виклики – масштабнішими.»

Така передача не є дослівною, але зберігає паралелізм і ритмічну симетрію. При цьому використано лексико-семантичну компенсацію, адже слово *trouble* не має повного еквівалента в офіційній українській мові, тому обрано варіант *небезпека*, який відповідає стилістичному регістру дипломатичної промови.

2. Метафоричність та символізм у перекладі

Промова насичена метафорами, що мають політичне та емоційне значення. Однією з центральних є метафора корабля:

«This ship is the Brave Commander... at its essence, this ship is a symbol of what we can accomplish when we act together».

У перекладі ця метафора передається через еквівалентну трансформацію, зберігаючи символічне значення єдності:

«Це судно – Brave Commander... У своїй суті воно є символом того, чого ми можемо досягти, коли діємо разом.»

Тут перекладач не калькує структуру, а адаптує її до синтаксичних норм української мови, зберігаючи урочистість і пафос. Водночас слово *essence* перекладено як *суть*, що звучить природно й дипломатично в українському контексті.

3. Політична риторика та переклад імперативних форм

Гутерреш часто вдається до імперативів і закликів:

«We need action. We need hope».

«Let's have no illusions».

«Polluters must pay».

Український переклад вимагає модальної адаптації, щоб уникнути надмірної категоричності, зберігаючи водночас тон офіційного заклику:

«Ми потребуємо дій. Ми потребуємо надії.»

«Не маємо ілюзій.»

«Забруднювачі мають нести відповідальність.»

Таким чином, відбувається граматико-стилістична трансформація, коли імперативна форма замінюється безособовою чи модальною, що є характерним для українського офіційного мовлення.

4. Адаптація культурно забарвлених елементів

У промові наявні англоцентричні фразеологізми та алюзії, які при перекладі вимагають культурної нейтралізації:

«We have a rendezvous with climate disaster».

Дослівний переклад («У нас побачення з кліматичною катастрофою») виглядав би неприродно для офіційного стилю. Тому переклад адаптують як:

«Ми стоїмо перед загрозою кліматичної катастрофи.»

Тут застосовано описовий переклад, який передає смисл без порушення норм дипломатичного мовлення.

5. Збереження дипломатичної ввічливості та поміркованості

Попри різкість деяких формулювань, промова витримана в межах дипломатичної ввічливості. Переклад має передати цей баланс між критикою й повагою:

«Our world is addicted to fossil fuels. It's time for an intervention».

«Наш світ залежний від викопного палива. Настав час діяти.»

Тут метафору залежності («addicted») збережено, однак замість слова *intervention* (що в українській може мати негативне забарвлення – «втручання»), використано нейтральне діяти, щоб уникнути небажаних політичних конотацій.

Переклад протокольних промов, зокрема виступу Генерального секретаря ООН, потребує глибокого розуміння функційного стилю, політичного контексту та міжкультурних норм комунікації. Стилістичні

трансформації – це не просто мовні зміни, а засіб забезпечення адекватності між двома дипломатичними культурами.

Основними видами таких трансформацій є:

- лексико-семантична компенсація (для збереження урочистості);
- граматико-стилістична адаптація (для узгодження синтаксису);
- модальна поміркованість (для збереження дипломатичного тону);
- культурна нейтралізація (для уникнення контекстних непорозумінь).

Промова Антоніу Гутерреша є взірцем того, як глобальна дипломатична риторика поєднує емоційність, логіку і моральність – а переклад, у свою чергу, стає не просто мовним відтворенням, а інтерпретацією культурно-політичного змісту.

Протокольні промови – це офіційні звернення, що проголошуються під час державних чи міжнародних заходів і мають чітко визначену роль: підтвердити статус, встановити тон відносин, зафіксувати політичні чи дипломатичні меседжі. У міжнародній комунікації вони відображають не лише формальні правила етикету, але й культурні контексти, у яких промовець функціонує. При перекладі таких промов важливі не лише точність змісту, але й збереження стилістичних засобів – таких як звернення, риторичні фігури, метафори, раптові інверсії – які можуть мати різну вагу у різних культурах. У цьому контексті аналіз стилістичних трансформацій при перекладі протокольних промов дозволяє виявити, як адаптується мовний стиль, звертання та структурні елементи під культурні очікування аудиторії.

Приклади промов:

1. Pedro Sánchez – Speech by Acting President of the Government at the UN General Assembly (24 Sep 2019) [56]

Фрагмент англійською:

«At this very moment, at the start of my speech to you, a young pregnant woman in the Sahel is climbing on to an overcrowded plastic raft, risking her life to cross the sea in search of a better future».

Переклад українською: «У цю саму мить, на початку мого звернення до вас, молода вагітна жінка в Сахелі підіймається на переповнений пластиковий човен, ризикуючи життям, щоб перетнути море в пошуках кращого майбутнього».

Переклад зберігає метафоричний образ і драматичну візуалізацію, застосовуючи екстенсивну конкретизацію («переповнений пластиковий човен»), щоб відтворити емоційну напругу оригіналу. Структура речення передана максимально близько до англійської, що відповідає нормам відтворення урочистого та емоційно-виразного тону протокольної промови.

Звертання: «Mr President, Your Excellences», – стандартне дипломатичне звертання англійською, яке в перекладі може потребувати українського відповідника («Пане Голово, Ваша Ексценсіє, ...») з врахуванням української формації звертань.

Метафорична картина: «young pregnant woman ... rafting» – образ, який створює емоційне підґрунтя. При перекладі українською важливо зберегти художню візуалізацію.

Стилістичний тон: промова починається з конкретного образу, щоб одразу залучити аудиторію і підготувати до глобальних тем. Переклад має передати цей художній ефект, не лише буквальний сенс.

Культурний контекст: звертання до глобальних тем міграції і гуманітарної кризи, що є загальними для міжнародної аудиторії. При перекладі треба врахувати, що українська аудиторія може потребувати менш «абстрактного» тону або пояснення міжнародного контексту.

2. Shavkat Mirziyoyev – Speech by the President of the Republic of Uzbekistan at the 78th Session of the UN General Assembly (19 Sep 2023) [47]

Фрагмент англійською:

«Standing here, at this high rostrum, I urge the international community to come together to resolve the issue of Afghanistan».

Переклад українською: «Стоячи тут, на цій високій трибуні, я закликаю міжнародну спільноту об'єднатися задля розв'язання питання Афганістану».

Збережено риторичну інверсію («Стоючи тут... я закликаю...»), що передає урочистий і піднесений характер оригіналу. Переклад використовує лексичну конкретизацію («розв'язання питання»), яка відповідає стандартам офіційно-ділового стилю української дипломатичної мови.

Звертання та вступ: «Distinguished Mr. President! Distinguished Secretary-General! Heads of delegations! Ladies and gentlemen!»

Переклад українською: «Вельмишановний пане Президенте! Вельмишановний Пане Генеральний секретарю! Глави делегацій! Пані та панове!»

Ця формула звертання є типовою для міжнародного рівня. В українському перекладі потрібно зберегти інтонативну паузу і ступінь формальності.

Лексика імперативу: «I urge the international community to...» – сильне звернення до дії. При перекладі українською необхідно вибрати дієслово, яке передає заклик (наприклад: «закликаю», «скеровую») з відповідною експресією.

Маркування позиції: «at this high rostrum» – демонстрація офіційного місця виступу, що підкреслює статус промовця. У перекладі можна зберегти метафору «високого трибуни/трибуни» чи адаптувати до української культури.

Тематичні акценти: розмова про регіональні виклики, глобальну солідарність – цей контекст вимагає, аби переклад не втрачав нюансів – наприклад «international community» → «міжнародна спільнота», але збереження апеляції до «решення проблеми Афганістану», а не просто «про проблему».

Переклад протокольних промов є складним процесом, у якому особлива увага приділяється не лише точності передання змісту, а й стилістичній відповідності та збереженню офіційного тону виступу. У таких текстах кожне слово має вагу, тому перекладач має враховувати не лише лексичні значення, але й комунікативну функцію висловлювань, культурні особливості та

дипломатичний контекст. Стилiстичнi трансформацiї у перекладi протокольних промов вiдбуваються насамперед через вiдмiнностi у мовних системах та культурних традицiях спiлкування, що зумовлює необхiднiсть адаптацiї тексту до очiкувань цiльової аудиторiї.

В англomовних промовах часто простежується прагнення до лаконiчностi, чiткостi та динамiчностi вислову. Короткi речення, паралельнi конструкцiї, риторичнi запитання створюють ефект енергiйностi та впевненостi. В українському перекладi цi особливостi зазвичай пом'якшуються: речення стають довшими, з бiльшою кiлькiстю сполучникiв, що вiдповiдає ритму українського офiцiйного мовлення. Така трансформацiя дозволяє зробити текст природним для сприйняття, не втрачаючи його офiцiйного характеру. У процесi перекладу також вiдбувається змiна структури речень: англiйська мова тяжiє до прямого порядку слiв, тодi як українська допускає iнверсiї, що допомагають пiдкреслити ключовi смисловi акценти промови.

Особливе значення мають звертання та титули, адже вони вiдображають iєрархiю, дипломатичний етикет i рiвень поваги до слухачiв. В англiйській мовi типовими є звертання на кшталт “Mr. President, Excellencies, Ladies and gentlemen”, тодi як в українській перекладацькiй практицi вони набувають розгорнутої, бiльш церемонiальної форми – «Пане Голово, Ваша Екселенцiє, панi та панове». Ця стилiстична адаптацiя вiдображає не буквальный переклад, а збереження офiцiйного регiстру у межах iншої мовної культури.

Ще одним аспектом є передача риторичних i художнiх засобiв. Метафори, порiвняння, iнверсiї чи анафори, характернi для англomовних виступiв, у перекладi iнодi змiнюються або переформулюються. Наприклад, емоцiйно насиченi образи в англiйській промовi можуть бути ослабленi або стилiстично пом'якшенi в українському варiантi, щоб не порушувати офiцiйностi тону. Водночас перекладач прагне зберегти загальний емоцiйний ефект, навiть якщо для цього доводиться змiнювати структуру речення або добирати iншi лексичнi засоби.

У цілому, переклад протокольних промов – це баланс між точністю і природністю, між дипломатичною коректністю і виразністю. Стилiстичнi трансформації тут не є спотворенням, а навпаки – необхідним етапом адаптації, що дозволяє промові зберегти свій зміст, вплив і офіційний статус у межах іншої мовної та культурної системи.

Таким чином, стилістичні трансформації при перекладі протокольних промов охоплюють широкий спектр мовних і культурних явищ. Вони включають адаптацію форм ввічливості, тональності, довжини і структури речень, риторичних фігур, кліше, а також культурно-специфічних елементів, що дозволяє зберегти ефективність комунікації, дотримати дипломатичний етикет і забезпечити розуміння промови аудиторією різних культурних традицій. Перекладачі, що працюють з такими текстами, повинні володіти не лише глибокими лінгвістичними знаннями, але й бути обізнаними у сфері міжкультурної комунікації та дипломатії, аби успішно реалізовувати необхідні трансформації.

2.3. Відтворення стилістичних фігур і риторичних прийомів при перекладі

Передача стилістичних фігур і риторичних прийомів при перекладі протокольних промов є складним і багатогранним процесом, що вимагає від перекладача не лише лінгвістичних навичок, а й глибокого розуміння культурного контексту та комунікативної мети промови. Стилiстичнi фігури, такі як метафори, епітети, анафори, гіперболи, антитези та інші риторичні прийоми, відіграють важливу роль у формуванні емоційного та естетичного впливу промови на аудиторію, а також підсилюють її переконливість і урочистість. Водночас переклад цих елементів вимагає особливої обережності, оскільки пряме перенесення фігур з однієї мови в іншу часто

призводить до втрати стилістичної виразності або нерозуміння з боку слухачів, що мають інші культурні й мовні особливості.

У перекладі протокольних промов особливу вагу набуває не лише змістовна точність, але й передача стилістичних фігур та риторичних прийомів оригіналу. Промова, виголошена у високому дипломатичному контексті, містить метафори, паралелізми, звертання, короткі лаконічні речення й інші прийоми, які створюють ритм, емоційний тон і формальність. При перекладі на іншу мову перекладач стикається з необхідністю адаптувати ці елементи: зберігати ефект, але враховувати мовні норми, культурні очікування й стилістичні особливості цільової аудиторії.

Прикладом промови є промова Boris Johnson – *Speech at the UN General Assembly* (22 September 2021).

Фрагменти (англійською + український переклад) [51]:

«An inspection of the fossil record over the last 178 million years – since mammals first appeared – reveals that the average mammalian species exists for about a million years before it evolves into something else or vanishes into extinction».

«Огляд викопного літопису за останні 178 мільйонів років – від появи ссавців – показує, що середній вид ссавців існує близько мільйона років, перш ніж еволюціонує у щось інше або зникає вимиранням.»

«Of our allotted lifespan of a million, humanity has been around for about 200,000. In other words, we are still collectively a youngster».

«З нашої відведеної «тривалості» у мільйон років людство існує близько 200 000. Іншими словами – ми все ще колективно молоді.»

У наведених фрагментах промови Бориса Джонсона бачимо використання метафори часу та порівняння, які створюють масштабність і драматичність: велика кількість мільйонів років, мільйон років існування видів, людство як «молодий вид». У перекладі українською зберігається цей образ – але адаптовано: замість прямого «a million years» використано «близько мільйона років», що звучить природніше українською, і водночас

зберігає фігурність вислову. Також фраза «we are still collectively a youngster» перекладена як «ми все ще колективно молоді», що передає ідею груповості, а не лише індивідуальності, і звучить адекватно в українському контексті.

Крім того, структура речень: англійський оригінал має довгі вставки, типе, уточнення – «since mammals first appeared – reveals that the average mammalian species exists...». В українському варіанті речення трохи розтягнуто, але адаптовано так, щоб бути зрозумілим читачеві: вставка «від появи ссавців – показує, що...» збережена, але пунктуація змінена на звичнішу українську.

Важливо, що стилістичний рівень промови – формальний, урочистий, з академічним присмаком (аналіз еволюції, великий часовий масштаб). Перекладач дбає про те, щоб український текст також звучав урочисто: використано «огляд», «літопис», «вид», «існує», «зникає вимиранням» – вибір лексики відповідає офіційному стилю.

Метафоричний образ людства як молодого виду – «we are still collectively a youngster» – потребував вирішення: в українській культурі використання слова «дитина/юнак» в цьому контексті могло бути занадто фамільярним; отже вибрано «ми все ще колективно молоді», що зберігає образ, але відповідає тону протокольного мовлення.

Таким чином, при перекладі протокольних промов трансформації охоплюють: адаптацію метафор, зміну синтаксису для природності української, підбір лексики відповідно до офіційного стилю, та збереження риторичної структури (наприклад паралелізми, вставки, уточнення) без втрати емоційного чи логічного навантаження.

Однією з найпоширеніших риторичних фігур у протокольних промовах є метафора, яка служить для створення яскравих образів і підкреслення важливих ідей. При перекладі метафор потрібно враховувати, що вони можуть мати різний культурний заряд і навіть бути нерозумілими у цільовій культурі. Наприклад, метафора «міцний фундамент миру» у західній дипломатії є зрозумілою і прийнятною, однак у деяких культурах, де образи, пов'язані з

архітектурою, мають інше символічне навантаження, така метафора може втрачати силу або навіть викликати непорозуміння. Перекладачі часто змушені шукати функціональні еквіваленти або повністю переформулювати метафоричні звороти, щоб зберегти їхній емоційний вплив і відповідність культурним очікуванням аудиторії.

Анафора, тобто повтор початкових слів або фраз, широко використовується для створення ритмічності і підсилення уваги слухачів. У перекладі ця фігура також може бути збережена, але з урахуванням граматичних і стилістичних особливостей мови перекладу. Наприклад, англійське повторення «We will stand, we will fight, we will prevail» може бути адаптоване українською як «Ми вистоїмо, ми боротимемось, ми переможемо», що зберігає ритм і силу оригіналу, але вимагає тонкого балансування для збереження природності вислову.

Ще одним важливим прийомом є антитеза, яка дозволяє порівнювати протилежні ідеї для посилення контрасту і переконливості. У перекладі антитезу слід передавати з максимальною точністю, зберігаючи логічну структуру речень. Наприклад, вислів «not by force, but by reason» перекладається як «не силою, а розумом», що чітко відтворює контраст і зміст оригіналу. Однак іноді перекладачі змушені змінювати порядок слів або використовувати інші стилістичні прийоми для адаптації антитези під норму цільової мови.

Гіпербола у протокольних промовах часто застосовується для підкреслення важливості певних подій або осіб, але в перекладі її слід використовувати дуже обережно, щоб не викликати враження перебільшення або недостовірності. Наприклад, фрази типу «велика честь стояти перед вами» або «неосяжна мудрість ваших дій» зазвичай адаптуються відповідно до норм мовної культури, щоб не створювати надмірно пафосний тон, який може сприйматися як нещирий.

Особливу увагу заслуговує передача епітетів, які в протокольних промовах часто мають підкреслювати важливість, повагу або урочистість.

Вибір відповідних еквівалентів при перекладі залежить від контексту і рівня формальності. Наприклад, епітет «високоповажний» у перекладі на англійську мову може бути переданий як «honorable», «esteemed» або «distinguished», залежно від ситуації і традицій відповідної культури. Некоректний вибір епітета може призвести до зниження офіційного статусу промови або ж до її надмірної урочистості, що у дипломатичному дискурсі є небажаним.

Важливим аспектом є також переклад інверсій та градацій, які використовуються для надання промові динамічності і емоційної насиченості. Перекладачі часто стикаються з труднощами при відтворенні цих прийомів, оскільки граматичні конструкції та норми слововживання в цільовій мові можуть не дозволяти пряме перенесення структури речень. У таких випадках використовують функціональні аналоги, наприклад, замінюють інверсію на інший спосіб акцентування або розбивають складні речення на кілька простих, зберігаючи при цьому емоційний ефект.

Ще одним важливим чинником є вплив міжкультурних відмінностей на сприйняття риторичних прийомів. Те, що в одній культурі сприймається як доречний приклад патріотизму чи поваги, в іншій може бути сприйняте як надмірна демонстрація або навіть образа. Перекладачі, особливо в дипломатичній сфері, повинні ретельно враховувати ці нюанси і здійснювати адаптацію промов, щоб забезпечити їхню адекватність і ефективність у цільовому культурному середовищі.

Загалом, успішна передача стилістичних фігур і риторичних прийомів при перекладі протокольних промов потребує творчого підходу, глибокого розуміння мовної структури обох мов, а також культурних і комунікативних особливостей аудиторії. Тільки поєднання лінгвістичних знань і культурної компетентності дозволяє досягти максимальної точності та стилістичної адекватності перекладу, що є ключовим у дипломатичній комунікації.

Таким чином, передача стилістичних фігур і риторичних прийомів у перекладі протокольних промов – це баланс між точністю і адаптацією, між збереженням оригінального стилю та врахуванням культурно-мовних

особливостей цільової аудиторії. Успішний переклад такого роду текстів значною мірою залежить від досвіду перекладача, його розуміння дипломатичних норм і здатності творчо підходити до завдання, використовуючи широкий арсенал перекладацьких стратегій. Це сприяє не лише збереженню змісту, а й підтриманню необхідного рівня офіційності, емоційного впливу і комунікативної ефективності протокольних промов у міжнародній комунікації.

РОЗДІЛ 3.

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПРОТОКОЛЬНИХ ПРОМОВ

3.1. Термінологія та клішовані вирази у протокольних промовах

Термінологія та клішовані вирази у протокольних промовах становлять важливий аспект як формальної структури, так і комунікативної функції офіційних виступів у дипломатичному, політичному та міжнародному контекстах. Вони забезпечують чіткість, зрозумілість і стандартизацію повідомлення, підтримуючи офіційний стиль і авторитетність мовлення. Протокольні промови відрізняються наявністю специфічної лексики, що включає терміни, закріплені в нормативних документах, міжнародних договорах, офіційних комунікатах і політичних заявах. Ці терміни мають точне значення і використовуються для уникнення двозначностей у міждержавному спілкуванні, що критично важливо у дипломатії [40, с. 53].

Клішовані вирази у протокольних промовах – це стійкі мовні конструкції, які часто повторюються в різних виступах і формують мовний стандарт у цій сфері. Вони включають формули ввічливості, усталені звернення, фрази подяки, привітань, побажань, а також типові вступні і заключні конструкції, наприклад: «Ваша Ексцеленціє», «Шановні колеги», «Дозвольте висловити щире подяку», «Ми високо цінуємо наше співробітництво». Ці кліше забезпечують ритуалізовану форму та підтримують позитивний тон діалогу, створюючи атмосферу взаємоповаги і співпраці, фундаментальну для міжнародної дипломатії.

Особливістю термінології є її інтернаціональний характер, адже більшість термінів мають відповідники в багатьох мовах, що спрощує переклад і розуміння у міжнародній комунікації. Проте існують терміни з культурно-специфічним забарвленням, пов'язані з національними традиціями, правовими системами або історичними особливостями країн. Наприклад,

поняття «права верховного суверенітету» чи «право на вето» в різних культурах інтерпретуються по-різному, що потребує уваги перекладача.

Значну роль у формуванні термінологічного апарату відіграють міжнародні організації (ООН, ЄС, НАТО), які мають чітко регламентовані терміни і стандарти мови. Вони виробили усталені мовні зразки, що робить промови більш уніфікованими і зрозумілими для міжнародної аудиторії, забезпечуючи єдність комунікативного простору [46, с. 349-353].

Клішовані вирази сприяють швидкому і безпомилковому сприйняттю основних ідей, адже аудиторія звикла до певних формулювань і може миттєво ідентифікувати тип повідомлення. Наприклад, фраза «ми підтверджуємо нашу відданість принципам миру і безпеки» одразу сприймається як декларація політичної позиції, без потреби додаткового тлумачення.

У сучасних протокольних промовах спостерігається тенденція використання більш нейтральної та інклюзивної лексики, що уникає національних, релігійних або ідеологічних конфліктів. Заміна традиційних кліше на нові, що відповідають духу міжнародного співробітництва і рівноправності сторін, свідчить про розвиток дипломатичної мови.

Термінологія і клішовані вирази не лише забезпечують формальну структуру і офіційний стиль, а й є засобом ефективної комунікації у міжнародній дипломатії. Вони допомагають уникнути двозначностей, зберігають ввічливий та дипломатичний тон, сприяють формуванню єдиного комунікативного простору між представниками різних культур і країн. Розуміння цих особливостей є важливим для перекладачів, щоб забезпечити точність, адекватність і культурну відповідність текстів.

Проблематика перекладу термінології та клішованих виразів є складною, оскільки потребує високої мовної компетентності і розуміння культурного, політичного та соціального контекстів. Особливо складно передати стійкі вирази, які мають коннотації або історичне забарвлення, що важко відтворити без втрати сенсу [39, с. 113].

Присутність численних формул ввічливості та дипломатичного етикету також вимагає особливого підходу. Наприклад, звертання «Your Excellency» перекладається як «Ваша Екселенціє» або «Ваша Величносте», проте в різних країнах можуть використовуватися різні почесні титули, що потребує знання місцевої дипломатичної практики.

Особливу увагу слід приділяти перекладу політично чутливих термінів і кліше, оскільки помилки можуть призвести до дипломатичних непорозумінь. Наприклад, поняття «sovereignty» (суверенітет) має різне трактування в різних країнах і це слід враховувати.

У дипломатичних промовах часто використовуються формулювання, які повторюються у більшості виступів, наприклад, «поважати міжнародне право», «підтримувати суверенітет і територіальну цілісність», «розвивати конструктивний діалог». Переклад таких виразів вимагає відповідності не лише лексичному значенню, а й офіційному стилю і тональності мови отримувача [25, с. 134-142].

Також у протокольних промовах використовуються сталі вирази з патріотичним чи символічним забарвленням, які є лінгвокультурними маркерами. Наприклад, кліше «land of the free and home of the brave» часто перекладається буквально, але для збереження ефекту патріотизму можуть застосовуватися лексичні заміни.

Важливо, що протокольні промови містять численні кліше, які формують «фрейм» спілкування, встановлюючи атмосферу довіри, поваги та партнерства. Відомі афоризми, як «Never give in – never, never, never, never» Черчілля, також вимагають адаптації для збереження їхнього емоційного впливу.

Переклад термінів і кліше нерідко супроводжується необхідністю забезпечення юридичної точності, особливо для міжнародних договорів і угод. Наприклад, терміни «binding agreement» і «non-binding statement» мають чітке правове значення і потребують співпраці перекладачів із юристами [5, с. 26-28].

Було проаналізовано уривок із промови Дональда Трампа з порівнянням оригіналу англійською та перекладу Дениса Гороховського українською, а саме основні терміни і клішовані вирази. Особлива увага – формули ввічливості, офіційні політичні кліше та стійкі вирази [49]:

1. Формули ввічливості / звертання на початку

Оригінал: Today, I will sign a series of historic executive orders.

Переклад: Сьогодні я підпишу серію історичних виконавчих наказів.

Фраза є офіційною формулою початку виступу, яка у перекладі збережена без змін, дослівно. Така пряма трансформація характерна для протокольних промов, де важлива точність і офіційний стиль.

2. Кліше «revolution of common sense» / «революція здорового глузду»

Оригінал: With these actions, we will begin the complete restoration of America and the revolution of common sense.

Переклад: Цими діями ми розпочнемо повне відновлення Америки та революцію здорового глузду.

«Revolution of common sense» – усталене політичне кліше, що символізує повернення до практичності і логіки. Переклад є калькою, адекватною за стилем і змістом.

3. Формула оголошення надзвичайного стану

Оригінал: First, I will declare a national emergency at our southern border.

Переклад: По-перше, я оголошу надзвичайний стан на нашому південному кордоні.

Чітке формулювання офіційного заходу, переклад точний і відповідає нормам української офіційної мови.

4. Кліше «catch and release»

Оригінал: I will end the practice of catch and release.

Переклад: Я припиню практику "спіймай і відпусти".

Це сталий вираз у США, що описує політику імміграції. Переклад зроблений шляхом транскрипції (кальки) фрази в лапках, що дозволяє

зберегти понятійне навантаження. Але для українського читача цей вираз потребує додаткового пояснення (у рамках глосарію або приміток).

5. Кліше «foreign terrorist organizations»

Оригінал: We will also be designating the cartels as foreign terrorist organizations.

Переклад: Ми також будемо визначати картелі як іноземні терористичні організації.

Типове офіційне формулювання, у перекладі використано відповідні юридичні терміни.

6. Фраза із правовою термінологією

Оригінал: By invoking the Alien Enemies Act of 1798.

Переклад: Посилаючись на Закон про іноземних ворогів 1798 року.

Переклад офіційної назви закону адекватний, зберігає формальність і точність.

7. Кліше «Commander in Chief»

Оригінал: As Commander in Chief, I have no higher responsibility than to defend our country...

Переклад: Як Верховний головнокомандувач, я не маю вищої відповідальності, ніж захищати нашу країну...

Увічливий титул і формула відповідальності передані повністю і з дотриманням офіційного стилю.

8. Кліше в економічній політиці

Оригінал: We will drill, baby, drill.

Переклад: Ми будемо бурити, дитино, бурити.

Фраза є політичним лозунгом, повторюваним у США. Переклад дуже буквальний, але фраза виглядає менш природною в українській. Це приклад, де доречна адаптація або пояснення.

9. Кліше і декларація політики

Оригінал: We will end the Green New Deal and we will revoke the electric vehicle mandate...

Переклад: Своїми сьогоднішніми діями ми покінчимо з Зеленим новим курсом і скасуємо мандат на електромобілі...

Терміни «Green New Deal», «electric vehicle mandate» – політичні кліше, перекладені калькою, яка вживається в українському політичному дискурсі.

10. Кліше у справі торгівлі

Оригінал: Instead of taxing our citizens to enrich other countries, we will tariff and tax foreign countries to enrich our citizens.

Переклад: Замість того, щоб оподатковувати наших громадян для збагачення інших країн, ми будемо оподатковувати і обкладати митом іноземні країни для збагачення наших громадян.

Офіційна, чітка формула економічної політики, переклад відповідає оригіналу.

11. Формула щодо свободи слова

Оригінал: I will also sign an executive order to immediately stop all government censorship and bring back free speech to America.

Переклад: Я також підпишу виконавчий наказ про негайне припинення всієї урядової цензури та повернення свободи слова в Америку.

Кліше свободи слова, переклад відповідає офіційному стилю і максимально точно передає зміст.

12. Кліше щодо раси і гендеру

Оригінал: We will forge a society that is colourblind and merit based.

Переклад: Ми створимо суспільство, яке є сліпим до кольору шкіри та засноване на заслугах.

Переклад передає зміст кліше адекватно, враховуючи стилістичні особливості української мови.

13. Формула щодо статі

Оригінал: As of today, it will henceforth be the official policy of the United States government that there are only two genders, male and female.

Переклад: Починаючи з сьогодні, відтепер офіційною політикою уряду Сполучених Штатів буде те, що існує лише два гендери – чоловічий і жіночий.

Переклад відповідає офіційній тональності і стилю, зберігає лексичну точність.

Переклад Дениса Гороховського відзначається збереженням офіційного та протокольного стилю промови. Більшість термінів і кліше передано дослівно або у вигляді адекватних кальок. Формули ввічливості та офіційні оголошення перекладені стандартними стійкими виразами, що властиві такого роду текстам. Політичні кліше, такі як «revolution of common sense», «Commander in Chief», «Green New Deal», передані з дотриманням оригінального змісту та стилістичного тону. Лозунгові фрази, зокрема «We will drill, baby, drill», перекладені буквально, що дещо знижує їх природність і звучання в українському мовному контексті. У перекладі активно використовуються офіційні політичні терміни і формули, характерні для протокольних промов і офіційних заяв.

Таким чином, лексичні трансформації – це тонкий процес адаптації мови оригіналу до мовних і культурних норм іншої спільноти, що забезпечує ефективність міжкультурної комунікації на високому рівні, підтримує дипломатичні відносини і створює умови для взаєморозуміння між державами і народами.

3.2. Проблеми перекладу культурно-специфічної лексики

Переклад культурно-специфічної лексики посідає особливе місце у дипломатичному дискурсі, оскільки такі мовні одиниці поєднують у собі національні реалії, історичні альянзи, політичні оцінки та символічні смисли, зрозумілі насамперед носіям культури [38, с. 132-134]. У промові Президента України на 77-й сесії Генеральної Асамблеї ООН культурно марковані одиниці виконують як інформативну, так і персуазивну функцію, формуючи у міжнародної спільноти певне уявлення про події в Україні та їх значення для

світової безпеки. Саме тому точність, доречність і зрозумілість їх відтворення у перекладі набувають особливої важливості.

Складність перекладу таких одиниць зумовлена тим, що вони вміщують не лише фактичний зміст, але й емоційну, символічну й конотативну складову, що може бути неочевидною для реципієнтів іншої культури. Трансляція цих смислів іноземною мовою потребує від перекладача поєднання лінгвістичної компетентності та міжкультурної чутливості, адже неточне відтворення здатне спотворити політичний сенс, зменшити риторичний вплив або створити комунікативні бар'єри [57].

У промові значне місце займають такі одиниці, як «Glory to Ukraine!» («Слава Україні!»), що є національним гаслом із виразним історико-політичним забарвленням. Він виконує функцію національної самоідентифікації та мобілізації, тому переклад зазвичай здійснюється калькуванням для збереження автентики.

Іншим прикладом є топоніми Bucha, Izyum, Mariupol, які в українському та міжнародному дискурсі позначають місця масових убивств і воєнних злочинів. Вони не перекладаються, однак набувають символічного значення, що потребує врахування при інтерпретації тексту.

До політичних термінів належать “aggressor state” («державо-агресор») та “terrorist state” («державо-терорист») – одиниці з чіткою міжнародно-правовою конотацією, які передають офіційні оцінки міжнародної поведінки держави. Такі словосполучення водночас несуть емоційний, аксіологічний та юридичний зміст.

У промові також застосовано політико-публіцистичні неологізми, зокрема «radiation blackmail» («радіаційний шантаж»), що вказує на новий тип загрози і потребує креативного перекладацького рішення. Фіксованими концептуальними одиницями є терміни на кшталт “the formula for peace” («формула миру») та «Special Tribunal» («спеціальний трибунал»).

У процесі аналізу перекладу протокольної промови В. Зеленського важливим є уважне відтворення культурно та політично маркованих

елементів, які формують риторичну силу висловлювань. Значна частина лексики промови містить національно-культурні конотації, емоційну напругу та публіцистичні інновації, які не мають прямої відповідності в інших мовах. Саме тому робота перекладача полягає не лише у буквальному переданні змісту, а й у відтворенні функціонально-прагматичного впливу – тієї інтенції, яка закладена у вихідному висловлюванні для міжнародної аудиторії.

Топоніми, як «Bucha, Izyum, Mariupol», з одного боку, легко передаються українською, адже мають прямі еквіваленти, однак при цьому містять важливе історико-культурне значення, яке не завжди повністю зрозуміле іноземному слухачеві. Українською вони не змінюються, але потребують розгортання контексту, щоб стати релевантними міжнародній аудиторії. Інший випадок – політичні терміни «aggressor state» та «state sponsor of terrorism», де перекладач має зберегти чіткість юридичної номінації й не допустити ані надмірної емоційності, ані зміщення правового змісту. Подібні проблеми виникають і з лексемами «security guarantees», які функціонують у міжнародному правовому полі та мають усталену структуру значень, тому український переклад повинен залишатися точним і не допускати семантичних втрат.

Лексеми з високим емоційним навантаженням створюють інший тип складності. Такі слова, як «crime», «mass murders» чи «punishment», у промові Зеленського виконують функцію морального засудження, підсилюють риторичний тиск та сприяють формуванню чітких оцінних акцентів. Українські відповідники, хоч і є точними, повинні зберегти градус емоційної напруги, не виходячи за межі офіційно-дипломатичного стилю. У випадку з метафоричною або публіцистичною лексикою, як-от «catastrophic turbulence», перекладачу доводиться поєднувати образність та зрозумілість, адже надто дослівний варіант може знизити вплив, а надто інтерпретативний – спотворити зміст.

Особливу групу становлять національні символи: «Glory to Ukraine!», «our flag», «our land». Українські відповідники зберігають форму, але

відтворюють значно глибші ідентифікаційні конотації, ніж англійські варіанти. Тут перекладач мав би враховувати, що для міжнародного адресата такі вислови не мають того символічного навантаження, тому їхня риторична сила відтворюється не лише мовними засобами, а й контекстуально.

Також вагоме значення відіграють нові публіцистичні утворення, такі як «radiation blackmail» чи «delayed war». Їхня складність полягає у новизні та відсутності усталених еквівалентів. Українські відповідники здебільшого калькуються, що дозволяє зберегти семантичну прозорість, проте може потребувати уточнення або ширшого дискурсивного пояснення. І нарешті, у фразі «the world must stop this war» бачимо проблему різного культурного сприйняття війни: український варіант звучить значно емоційніше, оскільки для адресата всередині країни вислів має прямий екзистенційний вимір, тоді як міжнародна аудиторія потребує нейтрально-риторичного балансу.

Основні проблеми перекладу культурно-специфічної лексики:

1. Проблема історико-культурних реалій

Назви українських міст, які стали символами воєнних злочинів (Буча, Ізюм), містять значний емоційний і культурно-історичний багаж. Для української аудиторії їх значення очевидне, тоді як для іноземної може вимагати додаткових смислових підказок. Перекладач має забезпечити коректну рецепцію навіть без розширеного контексту.

2. Проблема політично забарвленої лексики

Терміни «держава-агресор» чи «держава-терорист» є одночасно юридичними й риторичними категоріями. Точність їх передачі визначає відповідність міжнародним дипломатичним нормам. Помилки в перекладі можуть спричинити небажані політичні наслідки або зміщення правового статусу поняття.

3. Проблема передачі емоційно-персуазивних елементів

Дипломатична промова часто має високий ступінь емоційності: лексеми на кшталт «mass murders», «punishment», «catastrophic turbulence» виконують

персуазивну функцію. Перекладач має зберегти інтенсивність риторичного впливу, не переходячи меж дипломатичної коректності.

4. Проблема національно-символічних елементів

Фраза «Слава Україні!» або відсилання до українського прапора й землі містять культурно значущі елементи, що виступають індикаторами національної ідентичності. У перекладі важливо не допустити редукції їхньої символіки, адже вони виконують функцію консолідації та патріотичної мобілізації.

5. Проблема перекладу неологізмів та інноваційних конструкцій

Словосполучення типу «радіаційний шантаж» належать до політичних новотворів, що з'явилися у сучасному медіа- та воєнному дискурсі. Перекладач має знайти баланс між буквральним перекладом і концептуальною точністю, адаптуючи новий термін до міжнародного політичного контексту.

6. Проблема міжкультурних розбіжностей у сприйнятті війни

Для української аудиторії війна є безпосередньою реальністю, тоді як іноземна аудиторія може сприймати її більш абстрактно. Це впливає на інтерпретацію ключових образів, метафор і емоційних інтенцій. Перекладач мусить подбати про те, щоб повідомлення залишалося зрозумілим і цілісним для адресата.

Культурно-специфічна лексика у промові Президента України виконує складну функцію: вона не лише інформує світову спільноту, а й формує політичні смисли, конструює образ української держави та апелює до міжнародної солідарності. Переклад таких одиниць вимагає не просто лексичної еквівалентності, а глибокого розуміння історичного контексту, політичної ситуації та культурних кодів, що лежать в основі оригіналу. Успішне відтворення культурно-маркованих елементів у перекладі забезпечує адекватність міжнародного сприйняття промови, сприяє ефективній дипломатичній комунікації та мінімізує ризик смислових втрат. Саме тому робота з такими одиницями має спиратися на поєднання лінгвістичних, комунікативних і культурологічних компетенцій [44, с. 419-434].

У своїй промові на Генеральній Асамблеї ООН 20 вересня 2022 року Генеральний секретар Антоніу Гутерріш торкається глобальних викликів, які загрожують миру, стабільності та добробуту всього світу. Його звернення сповнене символізму, дипломатичної термінології та культурно-специфічних понять, що створює певні труднощі для перекладу, особливо коли йдеться про відтворення ідей, що мають глибокий культурний чи політичний контекст [48].

У фрагменті “the Horn of Africa” перекладач передає його як «Африканський Ріг», проте це реалія з чіткими політико-географічними межами. Для англомовного слухача цей термін має усталену образність, одразу позначає конкретний регіон (Сомалі, Ефіопія, Еритрея, Джибуті). Для української аудиторії словосполучення може звучати менш впізнавано, тому виникає проблема культурно-географічної впізнаваності – перекладач має або залишити кальку, або додати контекст, щоб уникнути непорозуміння.

Вислів “a miracle on the sea” має емоційно-культурну конотацію, адже в англійській фраза створює відсилання до біблійної традиції. У перекладі як «диво на морі» образ зберігається формально, але втрачає алюзивну глибину. Український слухач не обов’язково зчитає культурний підтекст, тож постає проблема алюзійної відповідності – наскільки дослівно передавати фразу, щоб не втратити її символічність.

У конструкції “a winter of global discontent” метафора спирається на англомовну традицію («winter of discontent» – історичний британський вислів, пов’язаний із політичними кризами 1970-х). Переклад «зима глобального невдоволення» передає зміст, але втрачається історико-культурне забарвлення. Це створює проблему соціально-історичної інтертекстуальності, адже український читач не зчитує відсилання, що має риторичну силу в оригіналі.

Фраза “a monsoon on steroids” містить характерну для американсько-британського медіадискурсу гіперболічну метафору, яку перекладають як «мусон на стероїдах». Проблема полягає в тому, що українська аудиторія може

сприйняти такий вираз як надмірно просторічний або навіть жаргонний. У цьому випадку виникає стилістична неузгодженість – метафора в англійській є частиною нормальної публіцистичної образності, а в українській звучить занадто розмовно.

Термін “scorched earth policies” позначає історично закріплену воєнну тактику, а також набув переносного значення («руйнівний підхід»). Український варіант «тактика випаленої землі» передає зміст, але втрачається подвійність метафори: одночасно буквальність і політична характеристика. Отже, перекладач зіштовхується з проблемою багаторівневих конотацій, коли історичний та метафоричний рівні не однаково прочитуються в різних культурах.

У вислові “once-in-a-lifetime climate shocks” є культурна особливість англomовних гіперболічних конструкцій. Переклад «кліматичні потрясіння, що трапляються раз у житті» звучить менш природно українською, бо буквальна структура не відповідає типовій українській образності. Це створює проблему незбігу мовних норм гіперболізації, коли природна для англійської інтенсифікація виглядає непритаманною українській.

Формула “polluters must pay” – це міжнародно-політичний слоган, широко вживаний у дискурсі сталого розвитку. Український відповідник «забруднювачі мають платити» відтворює зміст, але позбавлений ритмічності та гасловості, притаманної англійській формулі. Проблема тут — втрата риторичного маркера, який в оригіналі звучить як усталений символ екологічної відповідальності.

Назва “the Sustainable Development Goals” перекладається як «Цілі сталого розвитку», але в англomовному середовищі вона має дуже чіткий інституційно-культурний контекст. Український читач, знайомий з темою, зрозуміє її, але ширша аудиторія може не зчитати всі конотації комплексності, глобальної узгодженості та бюрократичної інфраструктури, яка стоїть за цим терміном. Це проблема інституційної специфіки, коли культурний багаж терміна не повністю переноситься мовою перекладу.

У фрагменті “Our world is addicted to fossil fuels” існує культурний образ залежності, характерний для англомовного політичного дискурсу (порівняння із залежністю від наркотиків). Український переклад «наш світ залежний від викопного палива» передає зміст, але знижує силу метафори, бо термін «addicted» в англійській викликає сильні соціальні асоціації. Це демонструє проблему метафоричної нерівності між культурами, коли одна й та сама метафора має різний емоційний потенціал.

Нарешті, вислів “a coalition of the world” у перекладі як «коаліція світу» відтворює формально граматичну конструкцію, проте англійський варіант звучить як політична місія, риторичний заклик до глобальної єдності. В українському варіанті ця фраза може сприйматися більш буквально і менш натхненно. Проблема тут — різниця риторичної традиції, коли англійська часто використовує пафосні конструкції, а українська менш схильна до надмірно абстрактних гасел.

Нижче поданий перелік основних проблем перекладу з англійської на українську в проткольній промові президента України Володимира Зеленського [60]:

1. Кальки (буквальний переклад, що звучить неприродно)

Англійський оригінал: "Today was a long and very meaningful day."

Український переклад: "Сьогодні довгий і дуже змістовний день."

Калька "довгий день" у контексті української мови звучить не природно. Краще було б: "Сьогодні був довгий і дуже насичений день." або "Сьогодні був довгий і дуже важливий день." Українська фраза «довгий день» рідко використовується сама по собі, а калька "meaningful" як "змістовний" у цьому контексті дещо застаріла і сухувата.

2. Безеквівалентна лексика (терміни/фрази, що не мають точного відповідника)

Англійський оригінал: "Superhero Schools"

Український переклад: "Школи супергероїв"

В українській мові немає традиційного терміна або усталеної назви для такого типу спеціалізованих шкіл. Пряма транслітерація і калька викликає відчуття «чужорідності». Можна було б пояснити чи адаптувати як «спеціальні школи для героїчних дітей» або «школи для дітей у лікарнях», щоб передати зміст більш природно.

3. Формули ввічливості і стилістика звертань

Англійський оригінал: "I wish you health, fellow Ukrainians!"

Український переклад: "Бажаю здоров'я, шановні українці, українки!"

Український переклад стилістично більш формальний і офіційний, використовуючи звернення "шановні українці, українки", тоді як англійське "fellow Ukrainians" має більш дружній, рівний тон. Переклад додає ввічливість, яка не зовсім відповідає оригінальній інтонації. Це типова проблема передачі ступеня ввічливості і стилю звертань між мовами.

4. Конструкції, що втрачають інформаційний або емоційний відтінок

Англійський оригінал: "I thanked Japan and Mr. Prime Minister Kishida for the productive and principled Japanese presidency of the Group of Seven."

Український переклад: "Я подякував Японії та пану Прем'єр-міністру Кішіді за продуктивне й принципове японське головування в «Групі семи»."

У перекладі "принципове" звучить дещо сухо й офіційно, тоді як в оригіналі це прикметник, що несе легку позитивну оцінку без надто формального відтінку. Переклад міг би більше передати змістову емоційність, наприклад, «послідовне» або «виважене» головування.

5. Лексична дубльованість через гендерно чутливу мову

Англійський оригінал: "I thank everyone who defends Ukraine, our national interests and the interests of our society."

Український переклад: "Кожному й кожній, хто захищає Україну, наші державні інтереси, інтереси нашого суспільства."

Для гендерної рівності перекладачі часто подають фрази з подвоєнням родів, що збільшує довжину і іноді ускладнює сприйняття тексту. В

англійській мові це вважається інклюзивним зверненням «everyone», а в українській — довга конструкція, що потребує стилістичного компромісу.

У перекладі промови Президента Зеленського з англійської на українську виявляються типові труднощі, характерні для міжмовного переходу офіційно-ділового стилю. Серед основних проблем – кальки, що іноді роблять український текст менш природним, зокрема буквальні фрази, які не зовсім відповідають звичним мовним нормам. Безеквівалентна лексика, як-от назва «Superhero Schools», створює виклик у пошуку адекватних і водночас зрозумілих відповідників. Також складно передати точний рівень ввічливості та стилістичну тональність, оскільки англійські звернення часто мають більш дружній характер, а українські переклади інколи звучать надто офіційно або формально. Додатково, через особливості української мови використання гендерно чутливих конструкцій ускладнює лаконічність і плавність тексту. Загалом, переклад демонструє баланс між збереженням офіційності та прагненням зробити текст природним і емоційно влучним для українського читача.

Таким чином, проблеми перекладу культурно-специфічної лексики є багатограними і вимагають від перекладачів не лише мовної майстерності, а й високої культурної компетенції, вміння працювати з багатозначністю і полісемантичністю, а також творчого підходу до кожного окремого випадку.

3.3. Лексичні трансформації при перекладі протокольних промов

Лексичні трансформації при перекладі протокольних промов становлять одну з найважливіших складових процесу міжмовної комунікації, адже саме вони забезпечують адекватну передачу змісту, стилю та тональності офіційного виступу. Особливістю протокольних промов є їх висока формалізованість, чіткість і зваженість вираження думок, що зумовлює необхідність точного підбору лексичних відповідників у мові перекладу.

Проте через наявність різних культурних, політичних і соціальних контекстів лексичні одиниці часто не мають прямого еквіваленту, що вимагає застосування різноманітних трансформаційних прийомів. До найпоширеніших лексичних трансформацій належать синонімія, калькування, лексичне уточнення, номіналізація та контекстуальна заміна.

У промові, де Зеленський перелічує міста Бучу, Ізюм і Маріуполь, лексична трансформація полягає не у зміні форми, а у збагаченні змісту через прагматичну адаптацію. Хоча топоніми передаються буквально, перекладач має компенсувати втрату культурної конотації, адже для української аудиторії ці назви автоматично викликають емоційні та історичні асоціації, тоді як для міжнародної спільноти вони можуть бути просто точками на карті. Тому переклад потребує контекстуального уточнення або підсилення, що дозволяє адресатові зрозуміти трагедійну символіку цих назв. У цьому випадку застосовується семантичне розширення змісту — трансформація, яка забезпечує наближення іноземного отримувача до українського досвіду [57].

У вислові «aggressor state» спостерігаємо іншу трансформацію – семантичне конкретизування. Український варіант «держава-агресор» є логічним відповідником, проте передбачає чітку юридичну номінацію, що в українському контексті вже стала усталеною. Перекладач, відтворюючи цей термін англійською, має враховувати потенційну широту його трактування у міжнародному дискурсі. У цьому разі трансформація зводиться до збереження термінологічної точності без надмірного емоційного забарвлення, що характерне для українського контексту. Таким чином, дія відбувається не з формою слова, а з його прагматичним статусом.

Сильні емоційні лексеми, такі як «mass murders», при перекладі зазнають емоційно-експресивного коригування. Український варіант «масові вбивства» формально відповідає оригіналу, але для українського слухача слово «вбивства» може викликати потужніші асоціації, ніж англійське murders. Тому перекладачеві доводиться виконувати тонке балансування між збереженням сили висловлювання та уникненням надмірної драматизації. Це приклад

лексичної трансформації, спрямованої на регуляцію ступеня емоційного навантаження відповідно до норм протокольного дискурсу.

У випадку метафоричного вислову «catastrophic turbulence» застосовується образно-сміслова трансформація. У перекладі як «катастрофічна турбулентність» зберігається формальна структура, проте метафора в англomовному полі сприймається як публіцистична, а в українському – може звучати більш технічно. Перекладачеві потрібно врахувати, що метафора в оригіналі має насамперед драматичну функцію, спрямовану на створення відчуття глобальної нестабільності. Тому трансформація стосується не заміни слова, а перенесення риторичної функції, щоб метафора працювала однаково ефективно в іншій мовній культурі.

Окрему перекладацьку проблему становлять національно-ідентифікаційні формули, такі як «Glory to Ukraine!». В українському варіанті «Слава Україні!» ця формула містить дуже глибоку символічну вагу, а в англійській – звучить більш нейтрально і менш усталено. Тому перекладач інколи змушений застосовувати прагматичну компенсацію: зберігати форму, але посилювати контекст, щоб вислів був прочитаний як маркер національної стійкості та патріотичного піднесення, а не просто коротке гасло. Тут відбувається трансформація рівня конотацій, а не лексичної структури.

Неологізми, які з'явилися у воєнному дискурсі, як-от «radiation blackmail», підштовхують перекладача до використання калькування з елементами семантичної адаптації. Переклад «радіаційний шантаж» зберігає структурну побудову, проте в українській мові звучить дещо природніше, тому що шантаж як поняття активно функціонує у медійному просторі. Англійська, натомість, може сприймати таку конструкцію як неологізм або публіцистичне новотворення. Це спричиняє необхідність додаткового контексту, що й становить сутність трансформації – забезпечення зрозумілості при збереженні новизни терміна.

У вислові «the world must stop this war» трансформація стосується культурного рівня сприйняття. Український варіант звучить як прямий заклик

до дії і містить сильне емоційне напруження. Для англомовної аудиторії така структура може мати дещо узагальнений характер, тому перекладач має збалансувати універсальність висловлювання та українську експресивність. У результаті трансформація спрямована на вирівнювання риторичного впливу для різних аудиторій – української, що переживає війну, та міжнародної, що її спостерігає.

Приклади з промов Зеленського демонструють різні види лексичних трансформацій – від семантичного розширення й конкретизації до прагматичної компенсації, емоційно-експресивного коригування та образно-сміслового переносу. Усі вони свідчать про те, що переклад протокольних промов вимагає не стільки буквальної точності, скільки глибокого розуміння функцій висловлювання, його риторичної мети та очікувань цільової аудиторії.

У своїй промові на Генеральній Асамблеї ООН Антоніу Гутерріш звертається до ключових глобальних проблем сучасності – від викликів безпеці до змін клімату та соціальної нерівності. Ця офіційна промова містить складну дипломатичну лексику, політичні терміни та культурно-специфічні вирази, що вимагають від перекладача використання різних лексичних трансформацій. Саме ці трансформації допомагають зберегти точність, стилістичну коректність і повноту змісту в процесі перекладу з англійської на українську мову [48].

Синонімія – одна з найбільш поширених лексичних трансформацій у перекладі протокольних промов. Вона полягає у заміні слова або виразу на інший синонім, який краще відповідає стилю, тону чи контексту цільової мови. Наприклад, слово "challenge" може бути перекладене як «виклик», «проблема» або «загроза» залежно від контексту, що дозволяє уникнути повторів та зберегти динаміку тексту.

Калькування – це трансформація, при якій у перекладі дослівно відтворюється структура або слово з вихідної мови. У промові Гутерріша калькування часто застосовується для збереження офіційного стилю та

точності термінології, наприклад, «global security» як «глобальна безпека». Однак калькування потребує обережності, щоб не створити неприродних чи важких для сприйняття виразів у цільовій мові.

Лексичне уточнення полягає у розширенні або деталізації значення слова чи виразу під час перекладу. Це особливо актуально при передачі абстрактних понять або політичних термінів, які можуть бути малозрозумілими без додаткового пояснення. Так, поняття «coalition of the willing» перекладається з уточненням – «коаліція охочих, добровільна група держав», щоб передати весь зміст і політичний контекст.

Номіналізація – це перетворення дієслівних чи прикметникових форм у іменникові конструкції, що часто застосовується для підтримки офіційного стилю в українському перекладі. Наприклад, англійське дієслово «to cooperate» у промові може бути передане як «співпраця», що додає тексту формальності та стислості.

Контекстуальна заміна полягає у заміні оригінального слова або виразу іншим, який краще відповідає культурному або ситуаційному контексту цільової аудиторії. Цей вид трансформації допомагає зберегти сенс і адекватність висловлювань, уникнути нерозуміння чи спотворень [5, с. 26-28]. Наприклад, метафори або ідіоми можуть бути замінені відповідними українськими фразеологізмами або описовими конструкціями.

Нижче наведено приклади із уривку промови Дональда Трампа (англійський оригінал) та перекладу Дениса Гороховського українською, що демонструють ці явища [49].

Приклади лексичних трансформацій:

1. Транскрипція (передача власних імен і назв)

Оригінал (англ.): Vice President Vance, Speaker Johnson, Senator Thune, Chief Justice Roberts

Переклад (укр.): Віцепрезидент Венс, спікере Джонсон, сенаторе Тун, Верховний суддя Робертс

Власні імена та офіційні посади передані шляхом транскрипції та адаптації відмінкових форм української мови.

2. Калькування (буквальний переклад фраз, що можуть звучати неприродно)

Оригінал: The Golden Age of America begins right now.

Переклад: Золота епоха Америки починається прямо зараз.

Дослівний переклад "Golden Age" як «Золота епоха» – калька, що вживається в українській, але може виглядати стилістично застарілою. Проте в офіційних промовах подібні кальки прийнятні.

3. Конкретизація (уточнення змісту)

Оригінал: The vicious, violent and unfair weaponization of the Justice Department and our government will end.

Переклад: Жорстока, насильницька та несправедлива політизація Міністерства юстиції та нашого уряду закінчиться.

Англійське "weaponization" у перекладі конкретизується як "політизація", що дає більш зрозуміле українському читачу тлумачення.

4. Генералізація (розширення або узагальнення значення)

Оригінал: We will move with purpose and speed to bring back hope, prosperity, safety, and peace for citizens of every race, religion, colour and creed.

Переклад: Ми будемо рухатися з метою і швидкістю, щоб повернути надію, процвітання, безпеку і мир для громадян кожної раси, релігії, кольору та віросповідання.

Тут майже дослівний переклад, але український переклад вживає термін «громадяни» для узагальнення усіх категорій, що відповідає англійському «citizens».

5. Безеквівалентна лексика

Оригінал: Liberation Day

Переклад: День Визволення

В англійській мові «Liberation Day» – усталений політичний термін. Український переклад еквівалентний, проте в інших контекстах може потребувати пояснення або адаптації.

6. Переклад мовних кліше і формул ввічливості

Оригінал: Thank you. Thank you very much everybody.

Переклад: Дякую. Дякую вам усім дуже.

В українській мові часто доводиться змінювати порядок слів і додавати інтонаційні засоби для збереження ввічливості і ритміки вислову.

Аналіз перекладу промови Дональда Трампа перекладачем Денисом Гороховським демонструє наявність та використання лексичних трансформацій: транскрипції, калькування, конкретизації, генералізації, адаптації мовних кліше. Ці приклади відсутні у вашому аналізі промови Президента Зеленського, що створює прогалину у комплексності дослідження перекладу протокольних промов.

Таким чином, лексичні трансформації при перекладі протокольних промов – це комплексна робота, яка вимагає від перекладача не тільки знання двох мов, а й глибокого розуміння культурних, історичних і політичних контекстів, у яких здійснюється комунікація. Збереження офіційного стилю, правильний вибір лексики та адекватна адаптація культурно-специфічних елементів допомагають зробити промову зрозумілою, ввічливою і ефективною, що є особливо важливим у міжнародній дипломатії, де кожне слово має вагу і може вплинути на двосторонні або багатосторонні відносини між державами.

ВИСНОВКИ

Практичний аналіз автентичних промов дозволив підтвердити, що протокольні виступи зберігають чітку жанрову організацію навіть за значної різноманітності тем і політичних контекстів. У промовах Ш. Мірзійосєва, А. Гутерреша, Дж. Байдена та В. Зеленського простежується сталість структурних компонентів: формули ввічливості, нейтральний вступ, декларація основного меседжу та ритуалізоване завершення. Незважаючи на індивідуальні стилістичні особливості кожного політичного діяча, усі тексти демонструють обов'язкове дотримання дипломатичної норми, що підтверджує практичну релевантність теоретичного визначення протокової промови як офіційного жанру зі стандартизованими комунікативними параметрами.

Порівняння промов представників різних культурних традицій показало, що стилістичні відмінності чітко проявляються під час перекладу: англосаксонські тексти (Дж. Байдена, Б. Обама, Б. Джонсона) потребували збереження ритмічних паралелізмів та логічної чіткості, тоді як українські й азійські промови вимагали передачі підвищеної образності або ритуальності. Під час перекладу доводилося модифікувати ступінь експресивності, нейтралізувати імперативні конструкції та адаптувати культурні алюзії, щоб уникнути зміщення тональності. Саме різниця риторичних моделей, зокрема у промовах В. Зеленського, сформувала потребу у стилістичних трансформаціях, які забезпечили функціональну відповідність перекладених версій протокольних виступів.

Розгляд перекладів промов В. Зеленського, Д. Трампа та А. Гутерреша показав, що культурно маркована лексика та політичні реалії спричиняють необхідність застосування лексичних трансформацій. Під час перекладу виникала потреба адаптувати історичні алюзії, політичні гасла, новітні терміни, а також метафоричні позначення подій, що поєднують політичний, емоційний та символічний зміст. У таких випадках використовувалися семантичні уточнення, компенсації або прагматичне пом'якшення, що

дозволяло зберегти комунікативний ефект висловлювань. Практичний матеріал підтвердив, що переклад культурно специфічних одиниць вимагає не лише мовної точності, а й урахування сприйняття міжнародною аудиторією.

Практичний аналіз перекладів продемонстрував, що забезпечення адекватності й еквівалентності у дипломатичному дискурсі досягається через узгодження офіційного тону з культурним контекстом конкретної промови. Рекомендації, сформовані на основі розглянутих матеріалів, передбачають збереження композиційної структури, точного відтворення протокольних формул, уважне передавання риторичних прийомів та коректну адаптацію культурних смислів. Приклади з промов В. Зеленського, А. Гутерреша та інших міжнародних лідерів демонструють, що перекладачеві необхідно враховувати дипломатичну мету тексту, оскільки стилістична неточність або невдале лексичне рішення можуть змінити політичний акцент і вплинути на ефективність міжнародної комунікації.

CONCLUSIONS

The practical analysis of authentic speeches has confirmed that protocol statements maintain a clearly defined genre structure despite considerable variation in themes and political contexts. The speeches delivered by Sh. Mirziyoyev, A. Guterres, J. Biden, and V. Zelenskyy display consistent structural components: formulas of courtesy, a neutral introduction, a declaration of the core message, and a ritualized closing. Despite the individual stylistic preferences of each political figure, all texts demonstrate strict adherence to diplomatic convention, reinforcing the theoretical definition of the protocol speech as an official genre with standardized communicative parameters.

A comparison of speeches from different cultural traditions showed that stylistic distinctions become particularly evident in translation: Anglo-Saxon texts (those of J. Biden, B. Obama, B. Johnson) required the preservation of rhythmic parallelisms and logical precision, whereas Ukrainian and Asian speeches demanded the transmission of heightened imagery or rituality. In translation, it was often necessary to adjust the degree of expressiveness, neutralize imperative constructions, and adapt cultural allusions to avoid shifts in tone. These differences in rhetorical models—particularly in the speeches of V. Zelenskyy—created the need for stylistic transformations that ensured the functional equivalence of the translated protocol statements.

The examination of translations of speeches by V. Zelenskyy, D. Trump, and A. Guterres revealed that culturally marked vocabulary and political realities necessitate the use of lexical transformations. Translation required the adaptation of historical allusions, political slogans, newly coined terms, as well as metaphorical designations of events combining political, emotional, and symbolic meanings. In such cases, semantic specification, compensation, or pragmatic mitigation were employed to preserve the communicative effect of the original utterances. The practical material confirmed that translating culturally specific units requires not

only linguistic precision but also consideration of how they will be perceived by an international audience.

The practical analysis of translations demonstrated that achieving adequacy and equivalence in diplomatic discourse depends on aligning the official tone with the cultural context of each speech. The recommendations derived from the materials studied stress the importance of preserving compositional structure, accurately reproducing protocol formulas, carefully conveying rhetorical devices, and appropriately adapting cultural meanings. Examples from the speeches of V. Zelenskyy, A. Guterres, and other international leaders illustrate that a translator must account for the diplomatic purpose of the text, as stylistic inaccuracy or an unfortunate lexical choice may shift the political emphasis and affect the effectiveness of international communication.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артющенко В. М. Лінгвокультурна специфіка передачі європейського політичного дискурсу на українську мову [Текст]: робота на здобуття кваліфікаційного рівня бакалавра; спец.: 035 філологія / В.М. Артющенко; наук. керівник А.В. Прокопенко. Суми: СумДУ, 2019. 66 с. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/75328>
2. Бахчиванжи А. Репрезентативні форми і мовленнєві жанри українського судового дискурсу. Вісник ОНУ. Сер.: Філологія. 2022. Т. 27, вип. 2 (26). С. 7-18. URL: <http://philolvisnyk.onu.edu.ua/article/view/274977>
3. Бізнес-комунікації: конспект лекцій / укладачі: Б. Л. Ковальов, А. В. Павлик, С. М. Федина. Суми: Сумський державний університет, 2020. 113 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9a942c8d-2ccf-4f3d-9aac-9dc41b306ba4/content>
4. Боярська Л. В. Мовні помилки на сторінках ЗМІ. Дослідження-моніторинг. 132 с. URL: https://www.academia.edu/download/36581860/Movni_pom_na_st_zmi.pdf
5. Вискушенко С. А., Мосієнко О. В. Загальні особливості перекладу неологізмів. Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу. С. 26-28. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/40023/1/%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BA%D1%83%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%2C%20%D0%9C%D0%BE%D1%81%D1%96%D1%94%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9A%D0%B2%D0%B5%D1%81%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87%20%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-26-28.pdf>
6. Владишевська В. В., Грушко М. В. Дипломатичний протокол та етикет: навч.-метод. посіб. для бакалаврів та магістрів спец. 293 «Міжнародне право» [Електронне видання] / автори-укл.: В. В. Владишевська, М. В. Грушко;

за ред. Х. Н. Бехруза; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2023. 88 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.23444>

7. Ворчак Г. В. Просодичні характеристики політичних промов Бориса Джонсона = Prosodic characteristics of Boris Johnson's political speeches: курсова робота / Г. В. Ворчак; наук. кер. О. М. Алексієвець; Київ. нац. лінгв. ун-т. К., 2024. 23 с. URL: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/6056>

8. Гольцева М. І. Експресивний МА-подяка в дипломатичному дискурсі Ради Безпеки ООН Синопис: текст, контекст, медіа, 2020. № 26 (4). С. 172-176. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/45864/>

9. Гоца Н. Специфіка мовного вираження соціокультурної ідентичності сучасних афро-американських есеїсток крізь призму антропоцентричної парадигми. Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць. 2020. Вип. 823: Германська філологія. С. 59-64.

10. Джуман О. Й. Президентський дискурс Володимира Зеленського у міжкультурному діалозі: кваліфікаційна робота магістра спеціальності 035 «Філологія» / наук. керівник І. С. Бондаренко. Запоріжжя: ЗНУ, 2024. 66 с. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/19086>

11. Ділові документи, протоколи та бесіда. Реферат. Вища освіта в Україні. Osvita.ua. 2011. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/dilovodstvo/24180/>

12. Драганова К. О. Стилiстичні особливості офіційних промов Конрада Аденауера: кваліфікаційна робота магістра спеціальності 035 «Філологія» / наук. керівник С. Ю. Вапіров. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. 61 с. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/4217>

13. Жіноче обличчя української дипломатії. Нариси, спогади, інтерв'ю / Автор-упоряд. Ірина Матяш; Національний університет «Острозька академія», Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин. Частин перша. Житомир: ТОВ «Видавничий дім «Бук-Друк»», 2024. 288 с. URL: https://sshdir.org.ua/wp-content/uploads/2025/01/ZHinky-v-diplomatiyi_NA-DRUK_7-5-1.pdf

14. Зажитько В. О., Нагач М. В. Політична промова як різновид суспільної комунікації. Збірник матеріалів всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції 17 травня 2024 року. С. 28-30. URL: http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/4164/1/%D0%90%D1%80%D0%B2%D0%B0%D1%82_%D1%87%D0%B8%D1%82_2024_.pdf#page=28
15. Захарова О. Мистецтво в дипломатії хіх століття. Імператори – дипломати. Мистецтвознавство. Актуальні питання гуманітарних наук. 2021. Вип 44, том 1. С. 79-83. URL: https://aphn-journal.in.ua/archive/44_2021/part_1/44-1_2021.pdf#page=79
16. Золотарьова Ю. А. Особливості перекладу англомовних публічних виступів з питань дитячого виховання та дошкільної освіти на українську мову (на матеріалі TED Talks): кваліфікаційна робота магістра спеціальності 035 «Філологія» / наук. керівник Г. О. Хацер. Запоріжжя: ЗНУ, 2024. 69 с. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/handle/12345/24477>
17. Калєнік К. В., Скриннік В. І. Діловий та дипломатичний протокол: курс лекцій для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти денної (заочної) форми здоб. освіти (вибіркова компонента) / К.В. Калєнік, В.І. Скриннік; Держ. біотехнол. ун-т– Харків: [б. в.], 2025. 67 с. URL: <https://repo.btu.kharkiv.ua/items/76250fd9-7798-4098-b2a3-57af36cb69f6>
18. Капарис Я. В. Евфемізація мовлення як засіб політкоректності: лінгвоперекладацький аспект (на матеріалі політичних промов) = Euphemism of speech as a means of political correctness: linguistic and translational aspects (on the material of political speeches): кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства / Я. В. Капарис; наук. кер. Х. Б. Мелько; Київ. нац. лінгв. ун-т. К., 2023. 114 с. URL: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/5510>
19. Козліцька М. В. Прагмалінгвістичні особливості відтворення мовних засобів експресії сучасних англомовних промов у галузі інформаційних технологій: магістерська дис.: 035 Філологія / Козліцька Марина Вікторівна. Київ, 2022. 120 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/56419>

20. Колінько М. В. Риторика для політологів: навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти [Навчально-методичні матеріали]. Київ, 2022. 127 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41484/>
21. Конвенція про привілеї та імунітети ООН від 1946 р. URL: https://zakon.cc/law/document/read/995_170
22. Кравченко Т. Етика ділового спілкування: Курс лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП «Готельно-ресторанна справа» за спеціальністю 241 «Готельно-ресторанна справа». Миколаїв, 2022. 104 с. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13203/1/etika-dilovogo-spilkuвання-lekciyi-241.pdf>
23. Курдіяш О. О. Лінгвокультурологічні особливості протокольних промов Барака Обама та їх відтворення в українському перекладі: автореф. дип. роботи на здобуття освітнього ступеня «магістр»: спец. 035 «Філологія» / О. О. Курдіяш, ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв, 2019. 13 с. URL: <https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/654>
24. Кучерява Ю. В. Лінгвістичні особливості політичних промов. Дніпро, 2019. 67 с. URL: <https://ir.nmu.org.ua/bitstreams/7335cf9a-3149-4ea5-8e75-8fceb18ab2e9/download>
25. Кушнерик В., Заньковська О. Переклад англomовного і українomовного сучасного політичного дискурсу. НАУКА XXI ст.: виклики та перспективи. Кам'янець-Подільський, 2021. С. 134-142. URL: <http://188.190.43.194:7980/jspui/bitstream/123456789/9004/1/134-142.pdf>
26. Максимюк Н. І. Окремі аспекти реалізації засади усності впродовж судового розгляду. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2024 № 70. С. 97-100. URL: https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc70/70_2024.pdf#page=97
27. Макухіна С. В. Глютонічний дискурс: способи перекладу. Збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасний стан та потенціал розвитку індустрії гостинності в Україні» 25 квітня 2023 року. С.

149-151.

URL:

http://dspace.ksaeu.kherson.ua/bitstream/handle/123456789/8265/%20%20%20%20_5%20%20%20%20%20%20%20%20%20.pdf?sequence=1

28. Падалка О. В. Політична промова та її просодичні характеристики. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2012. № 6. С. 66-69.

29. Пазюченко Т. В. Режисерська майстерність на інформаційно-розважальному телебаченні: кваліфікаційна робота магістра спеціальності 061 «Журналістика» / наук. керівник Т. В. Іванюха. Запооіжжя: ЗНУ, 2019. 79 с. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/3013>

30. Палій Г. М. Мовно-стилістичні особливості публічних виступів політиків. Вінниця, 2020. 109 с. URL: <https://jarch.donnu.edu.ua/article/view/9624>

31. Побле Д. К. Дипломатичний протокол і етикет: метод. рек. для студентів спец. 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії / Д. К. Побле. Одеса: Астропринт, 2021. 36 с. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/handle/123456789/35916>

32. Пономаренко О. В. Дипломатичний дискурс з людським обличчям: новітні тенденції розвитку. Романські та германські мови. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2022. Том 33 (72) № 5 Ч. 1. С. 243-248. URL: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/5_2022/part_1/41.pdf

33. Попелюк В. П. Мовне вираження етнокультурної специфіки політичних промов. Германські мови. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2020. Том 31 (70) № 4 Ч. 2. С. 164-169. URL: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/4_2020/part_2/31.pdf

34. Про Державний Протокол та Церемоніал України: Указ президента України від 2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/746/2002#Text>

35. Про забезпечення проведення протокольних заходів на найвищому державному рівні: Постанова Кабінету Міністрів країни від 1995. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/201-95-%D0%BF#Text>

36. Протокольна мова та вимоги до неї. URL: <https://studfile.net/preview/9296090/page:81/>

37. Публічні виступи: види і жанри. Реферат. Вища освіта в Україні. Osvita.ua. 2012. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/rhetoric/30485/>

38. Разумна К. А. Транскодування як спосіб відтворення культурно-специфічної лексики у нехудожніх текстах. VIII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Проблеми лінгвістичної семантики». 2023. С. 132-134. URL: https://sborniki.rshu.edu.ua/images/nauka/pls_2023.pdf#page=133

39. Романюк С., Колібаба Л., Антонів О. Українська мова в дипломатії та політиці. Підручник для студентів. olitics / Political Sciences, Language and Literature Studies, Theoretical Linguistics, Applied Linguistics, International relations/trade. 2025. 190 с. URL: <https://www.cceol.com/search/book-detail?id=1340902>

40. Руденко М. Д. Оніми в англomовному кінематографічному дискурсі: перекладацький аспект: робота на здобуття кваліфікаційного ступеня магістра: спец. 035 - філологія / наук. кер. А. В. Зінченко. Суми: Сумський державний університет, 2022. 84 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/90514>

41. Сазонець О. М., Сазонець І. Л. Міжнародний бізнес і логістика: понятійно-термінологічний словник / О. М. Сазонець, І. Л. Сазонець. Київ: «Центр учбової літератури», 2021. 288 с. URL: http://info.dgu.edu.ua/bitstream/123456789/225/1/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B1%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81_%D1%82%D0%B0_%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0_%D0%A1%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA_

%D0%A1%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C_2021_%D0%92%D0%A1%D0%95_%D0%905.pdf

42. Семенова Є. Е. Публічні виступи державних посадовців України після 24 лютого 2022 р.: аналіз риторичних практик = The Public Speeches of the Ukrainian Government Officials after 24 February 2022: Analysis of the Rhetorical Practices: кваліфікаційна робота магістра / Є. Е. Семенова. Одеса, 2024. 77 с. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/handle/123456789/41814>

43. Степанова Д. В. Підготовка майбутніх фахівців із міжнародних економічних відносин до професійно-дипломатичного спілкування: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Дар'я Вікторівна Степанова; наук. кер. Я. В. Кічук. Миколаїв, 2020. 194 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/8138>

44. Стоянова Т. Особливості перекладу україномовного культурно-специфічного тексту англійською мовою / Т. Стоянова, А. Шевченко // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського: Лінгвістичні науки: зб. наук. праць. Одеса: Астропринт, 2020. № 31. С. 419-434. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/10580>

45. Ходарченко А. В. Стратегії передачі фразеологізмів у політичних промовах сучасного політичного дискурсу = Strategies for the transfer of phraseology in the political speeches of modern political discourse: кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства / А. В. Ходарченко; наук. кер. Т. В. Тронь; Київ. нац. лінгв. ун-т. К., 2022. 101 с. URL: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/2803?show=full>

46. Шманатова А. С. Загальні особливості та вимоги до перекладу юридичних термінів. Збірник наукових праць «Нова філологія». 2021. № 82. С. 349-353. URL: <https://scholar.archive.org/work/m4hhktfrejdovks44xgxzlsjf4/access/wayback/http://novafilolohiia.zp.ua/index.php/new-philology/article/download/607/576>

47. Address by the President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Mirziyoyev at the 78th session of the UN General Assembly. 2023. URL:

<https://uzbekistan.org/address-by-the-president-of-the-republic-of-uzbekistan-shavkat-mirziyoyev-at-the-78th-session-of-the-un-general-assembly/3855/>

48. António Guterres. Secretary General UN. The secretary-general - address to the general assembly. 2022. URL: <https://ukraine.un.org/uk/node/200244>

49. Donald Trump's inaugural speech (full text). 2025. Top News. URL: <https://ukranews.com/en/publication/4125-donald-trump-s-inaugural-speech-full-text>

50. On the Day of Defenders of Ukraine, we thank our brave, courageous, and fearless defenders for our mere ability to live on our land. 2023. URL: https://x.com/MFA_Ukraine/status/1708441625137979460

51. PM speech at the UN General Assembly: 22 September 2021. Prime Minister Boris Johnson's speech at the 76th Session of the UN General Assembly. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-speech-at-the-un-general-assembly-22-september-2021>

52. President Barack Obama's inaugural address. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=3PuHGKnboNY>

53. President-elect Joe Biden's victory speech. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=1AfNYztas2c>

54. Remarks by President Biden and President Sauli Niinistö of the Republic of Finland in Joint Press Conference | Helsinki, Finland. 2023. URL: <https://bidenwhitehouse.archives.gov/briefing-room/statements-releases/2023/07/13/remarks-by-president-biden-and-president-sauli-niinisto-of-the-republic-of-finland-in-joint-press-conference-helsinki-finland/>

55. Secretary-General's remarks to the Security Council - on Ukraine [bilingual, as delivered; scroll down for All-English and All-French]. 2025. URL: <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2025-09-23/secretary-generals-remarks-the-security-council-ukraine-bilingual-delivered-scroll-down-for-all-english-and-all-french>

56. Speech by Acting President of the Government at United Nations General Assembly. 2019. URL:

<https://www.lamoncloa.gob.es/lang/en/presidente/intervenciones/Paginas/2019/20190924speech-unassembly.aspx>

57. Speech by the President of Ukraine at the General Debate of the 77th session of the UN General Assembly. President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-zagalnih-debatah-77-yi-sesiyi-77905>

58. Statement by the President on the Paris Climate Agreement. 2015. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/12/12/statement-president-paris-climate-agreement>

59. U.S. MISSION CHINA. Remarks by President Biden, Prime Minister of Australia, and Prime Minister of the UK on the AUKUS Partnership. 2023. URL: <https://salon.com/6f62acB>

60. Ukraine will fight for its own interests and for the fair interests of every free nation – address by President Volodymyr Zelenskyy. 2023. URL: <https://koda.gov.ua/en/ukraine-will-fight-for-its-own-interests-and-for-the-fair-interests-of-every-free-nation-address-by-president-volodymyr-zelenskyy/>

61. WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 18 August 2021. URL: <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---18-august-2021>